

СПОРТ

ГалгIайчен штангист
Пхылекъонгий Iалихан
цIаверзаргва, Къаьнарча Купавнера
«дошув» дахъаш

16

IАЛАМ ЛОРАДАР

Вай мехкара
баьцовгIаш лораяра
тIехъа, къахъегаш ба
Иилманхой

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГIАЛГIАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№21 (12748)
Аьтинга
бутт,
4 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1925-ча шера
маьтсела бетта 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хъарак»
яха орден
еннай

ДОЛАХЪАРА КЪАХЪЕГАМ

ГалгIай мехкарача УПП
парламента бовзийтар
ше 2025 шера баь болх

5

ЮРТБОАХАМ

Мехкарача АПК хIама
тоадара тIехъа,
къахъегаш я
юртбоахама
министерство

6

КХЕТАЧЕ

МагIалбика кхале
дийцар лоархIаме
дешаш

7

КУЛЬТУРА

ГалгIайчен кхолламый
колледжа студенташа
дицлургдоаца совгIат
дир берашта

10

ЭКЗАМЕНАШ

Ишколашка
дIайолаеннай
экзаменаш

11

www.serdalo.ru [@gserdalo](https://vk.com/gserdalo) Дзен сердало

Даькъала хийла ГIалгIай Республика!

ЛоархIаме моттигаш лораяр

Кхерамзлен
хъалаца
дувзаденнараш
чIоагIдеш ба мехка

2

Доккха концерт хургда, Магасерча Алани оалача майдан тIа

Султиганакъан Йоакъап

Алтынга бетта 4-ча дийнахъа, 19:00 сахъат даьлча Магасерча Алани оалача майдан тIа доккха концерт хургда, ГIалгIай Республикан 34 шу дызара хетадаь, яхаш, дийцар «Сердало» газетатаг шахъара администратце.

Цу хозача кхетаче дакъа лоацаш волча хIара вахархочунна, хъаьшанна хоалуш хургда из доккха, сийрда цIай хилар.

«Шуга хъежаш я йиц-лургйоаца сайре, цига дакъа лоацаш хургда Кавказа седкый-артисташ: Охценакъан Хадисат, Iаьленакъан Iайна, Мусенакъан Алина, Гетагазанакъан Iайна, Йовлой Хъава, Беканакъан Рахъман, Налганакъан Лема, Олиганакъан Марем, «Дега оаз» яха тоаба, «ГIалгIайче» яха паччахьалкхен ансамбль, «Гаргарей» яха ансамбль.

Программа хъаьший ба: Рамазанова Кристина, Биштов Азамат, Сокурова Оля, Киш Ислами Каринаи, Хайдаров Майрбек, Кесаева Илона, Меремкулов Ачар, «Ойраты» яха ансамбль, «45 параллель» яха вокальни ансамбль.

Хъакхета тхox, цхъана дезде вай хъамсарча республикан 34 шу дузаш хилар! Хъеж тхо шуга!» - аьлар хоамо.

Из хургда, лакхача кIайча лоамий сурт тIехъашка латташ, дIахьoш дола доккха культуран концерт.

Кхерамзлен хъалаца дувзаденаараш чоагIдеш ба мехка

Султиганакъан Йоакъап

Терроризм яхача доккхача зулама духъала къовсам лo-аттабеча комиссеца кхетаче дIахьoш хилар вай мехкада Келаматанакъан Махъмуд-Iаьла. Из хоам «Сердалога» бир мехкадаь зарбан болх лe-лабераша.

«Кхерамзле лораеча моттигий кулгалхошца, иштта кхьболча цу oагIонцарча болхлошца мехкара хьал лорадарах, моллагIча цIаьхха нийсденнача хIаман духъала кийча хиларах дийцар кхетаче», - белгалдир вай Мехкадас.

Мехкара къаьстга лоархIае йола моттигаш лораеш бола болх боагIлача боараме хила беза, цу oагIонца къахьегараш шоай декхараш дика довзаш, дызара кхочашдеш хилар чоагIа лоархIае да. Кхерамзлен хьал чоагIдара тIехъа кхоачашде дезараш белгалдир гулбенаараша.

Беркатеца цIайца бераш, цар даьй-ноаной даькъалабийцар вай Мехкадас

Султиганакъан Йоакъап

Халкъашта юкьерча бераш лорадара Денца даькъалабийцар бахархой вай мехкадас Келаматанакъан Махъмуд-Iаьлас. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаь зарбан болх лeлабераша. «Хъамсара бераш! ЛоархIае бола даьй, ноаной! Укх сийрдача, хозача цIайца даькъаладувц аз шо дег тIара. Бераш вай массане вахаре эггара дезагIа дола хIама да. Вай фусамашка дeгагIоз лоаттаю цар, шоай толамашца дeгаш гIадкхувл», - йоах вай Мехкадас ший къамаьла юкье.

Республикан кулгалхо-чо белгалдир, бераш къаман кхоане йолга, хIаьта хIара цар толам доаккхал де хIама долга. Берашта лаьрхIа вай мехка дукха хIама хургда дешаре, спорте цар хьалха хила аьгтув хургболаш; тахан тайп-тайпара моттигаш хъаелаш, царна керда наькъаш до-взийташ къахьегаш ба мехка. «Ираз долаш, беркате, толмех дызара хилда вай берий вахар! Могаш, маьрша болаш, гIозленца, лаьрхIачунга кхача аьгтув болаш, oагIув хьалла-ца гонахъа нах болаш, шоаш безарий дeгаш гIадкхувлаш бахалба уж! Шоай къонгий,

ийигий ираз гуш, фусамаш йизза беркат долаш, доккхача дикашка кхачара шоай бераш тIахьехаш бахалба даьй, ноаной. Машар, барт, дeгагIоз латтиьла хIара дезале!» - аьлар вай Мехкадас ший къамаьла юкье.

ДoгIан хиво кIалйитача юрта, Селий мехкара новкъостал дера

ГIазданакъан Ахъмад

ГIалгIайчен Шолжа кхален Эбарга-Юрта Селий мехкара гуманитарни новкъостал дера, дукха ха йоацаш хий чудаьнна зе хиннача дезалашта лаьрхIа. Из новкъостал вIашагIделлар Хасавюрта кхален кулгалхочун Мамаев Бахъауди-на хьалхадаккхарах, яхаш, дийцар «Сердало» газетатаг ГIалгIайчен Паччахьалкхено.

Моттигера бахархой хьаллаца Хасавюрта вIашагIтехар гуманитарни новкъостал. Цунна

чудоагIаш дар кхачан даараш: устагIан дулх, молаш дола хий, хьoар, иштта этта чоалхане хьал юстардоаккхаш эшаш бола технически гIирс, тIабувхабу гIирс: белаш, гIишлон материалаш, иккаш, калошкаш, мотопомпаш, генератораш.

ГIалгIайчен наха баркал оал вошал долча Селий мехка бахархошга, цу халача хана уж новкъостал де бахкараш.

Карарча хана, Эбарга-Юрта балхаш дIахо дIахьoш да. Укхазаш иштта хоам бу нахага вахара, эшача хIаман новкъостал сенца де йиш я.

Доазонаш, бокъонаш лораераш

Магасе совгаташ делар, доазув лорадеш латтарашта, низа оаглон болхлошта

Газданаъкъан Ахьмад

Палгъай Республикан Кулгалхочун Администраце, Паччахьалкхен сийлен Зале; лаьрхъла йола кхетаче дайихьар доазув лорадеш латтарий Денна хетая. Паччахьалкхен, республикан совгаташ делар доазув лорадеш латтарашта, бокъонаш лораяра органиий болхлошта республикан кулгалхочо Келаматанаъкъан Махьмуд-Иаьлас. Цо белгалдир, вай доазув лорадеш латтараша, мехка кхерамзлен Иалашо яра, тахан къаьстта дола дакъа юкъедакъаш хилар.

«Кхетаче дакъа лоацаш бар Палгъай Республике гюлла йолча Россе ФСБ Доазон урхаллен кулгалхо Синицын В., иштта Палгъай Республике гюлла йолча Российски Федерацие тохкама урхаллен кулгалхо Асхабов А., Россе ФСБ Доазон урхаллен болхлоу, МВД, Тохкама комитета, ФСИНа, суда пирстопий Федеральни гюлакха викалаш, иштта балха ветеранаш», - аьлар «Сердало» газетага мехка Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Туханарча хьалашка доазув лорадеш болча наьха болх дьадехаш ба денал, лакха сакхетам, майрал, ше Даьхенна денна дош лорадара тешаме волаш хилар. Палгъайчен, Россе къулбехьен доазонашкара географе хьал белгалдеш да еррига паччахьалкхе лораяра геттара лоархаме хилар.

Лоаман довкъаш тла, чоалха-

неча моттигашка улаш дола Даьхен доазув лорадар геттара хала болх ба; бакъда иштта дале а, доазув лорадеш латтарий моттигерча Иаьдалца, бахархошца цъхана бувзам лелабеш хиларо моллагъча кхерама духьалъоттара йола таронаш хьахолл.

Келаматанаъкъан Махьмуд-Иаьлас белгалдир, болх лерттла вшагъбелла ца хилча, тешшаме бокъонаш лораерий балха хьал а хьахолла йиш яц республикан чухьнахьа. Кхерамзле цъхана вшагъйоаллаш йола оагъув я, цига лоархаме да моллагъча боахаме из болх беш бале а, хлара болхлочо шийгара юкъедахьа дакъа.

Тухан латгача хьалашка, бокъонаш лораераш геттара члоагъла цъхоагъло йолаш хила

беза. Палгъайчен сатем, кхерамзле тийша я цар дьахьоча балхах. Зулам юхатохара, чоалхане гюлакхаш къоастадара, урамашкара бокъонаш лораяра Иалашо яр, судо яхар кхоачашдар - из деррига цъхана вшагъдоаллаш хила деза. Нагахьа санна царех цъхадакъа мелдолийташ хилча, деррига гюлакх дохаргда. Из бувзам вшагъбоаллаш хилар белгалдир республикан кулгалхочо, тайп-тайпарча низа оагъоний викалаша Сийлен Зале вшагъгеха хиларах.

Цу дийнахьа деннача хлара совгата тьехьа латт боккха къахьегам, сага лоам, лоархаме декхараш кхоачашде, бийсаш йоаеш къахьеге раьза болаш хилар.

МВД, СК, ФСИН, ФССП болх-

лошта белгалбалара совгаташ даларо хьагойтар республике политикан керттера декхар - Даьхе лораяр. Палгъайче боахамаша шоайла дагадоалаш болх дьахьош хиларо юкъарлон кхерамзле лораяра болх лакхача боарам тла дьабахьа таро лу.

Лакха совгаташ даларо хьагойт, ала хлама доацаш, цар шоай болх тьехдика кхоачашбеш хилар.

Цай дьахьош хиларо кхы а члоагъла бехктокхаме оттабу эпсараш, шоай лоархаме гюлакх лакхача боарам тла лоттаде.

Республикан Кулгалхочо баркал аьлар доазув лорадеш латгача ветеранашта, къаьстта цар масало эпсарий керда тьехье кхее таро луш хилар белгал а деш. Боккхагъла болча эп-

сарий ноахалаша вай тьехьен юташ йола тамашийна хьаькъале лар тахан накъайоалаш хьайоагъла къонача говзанчашта, цо таро лу тьема духьалъотта кийча хилара лакха боарам лелабе, иштта вай Даьхен доазонаш лорадеш латтарий мугъарашка шоай хьамсарча мехкацара безам совбаккха.

Кхетаче чакхьоалаш, Келаматанаъкъан Махьмуд-Иаьлас баркал аьлар доазонаш лорадеш латтарашта, цар шоай гюлакх иштта дика дьахьош хиларах, дьахо а Даьхенна гюлакх иштта дьадахьа цар аьтгув хилар лайра цунна.

Иаьдала болхлоу гирс лелабу денал дола маанаш бахьан долаш, Палгъайчен машаре вахар тешшаме лорадеш да.

Палгъайчен Кулгалхочо республикан къона эскархой цар цъханкхетара юбилейца даькъалабийцар

Газданаъкъан Ахьмад

Палгъайчен Кулгалхочо Келаматанаъкъан Махьмуд-Иаьлас даькъалабийцар «Къонача эскара» болама доакъашхой, цар даьй-ноаной, хьехамчаш, цу цъханкхетара 10 шу дызарца. Из хьахеллар РФ Президента дагадохарах. Укх шерашка мехка доакъош дегъадера, 8 эзаргара 24 400 сагага кхоачаш. Палгъайчен къона эскархой шоай нийсархошта масала гойташ ба, цар дакъа лоац патриотически, волонтерий проекташка.

«Хлара таьрахьа тьехьа латт шоай балха чуийнна дола бераш, цар хьехамчаш, дезал, республикан хургдолчун цар юкъедахьаш дола дакъа. Палгъайчен къона эскархоша дика дакъа лоац патриотически боламашка, вшагъгхетарашка, спор-

тивни яхьашка, дешара кхетаченашка, уж Юмалу бехктокхаме хила, тоабашца цъхана болх дьабахьа, шоай Даьхе еза. Къаьстта баркал оал аз хьехархошта, хьехамчашта уж кхешеш цар низ, хьинар дьадаларах. Беррига Палгъайчен къона эскархой даькъалабувц цар юбилейца! Дукха дика гюлакхаш нийслулда шоана хьалхашка! Оаха доккхал ду цар вай республикан хургдолчун юкъе доккха дакъа дахьаш хиларах!» - йоах республикан кулгалхочо, уж даькъалабувцаш.

Къонача эскархой шераш хьалдизад дицлургдоаца дикача гюлакхех: наькъа бахарах, иллеех, цьера юхе багъарах, хьалхара спортивни толамаш дахарах, Коталон параде дакъа лоацаш хиларах - из деррига царга гюлла чакхдаьннад. Цу боламо новкъостал ду дешар-

хошта нийсхон тьехьа болаш, сий долаш, цьена хьалкхера, моллагъча хана новкъо-

стала бахка кийча болаш уж хилийтара. Палгъайчен «Къона эскар» вахара теш-

шаме къулба хинна дьаьттар, цо Юмабир доттагъал леладе, шоай мохк беза.

РФ сенатор волча Илезанаькъан Михаила ший балхацара кхетаче д'айихьар

Султиганаькъан Йоакъап

Пишлошъяра балхех, Шолжа кхален моттигаш тоаярах дувцаш; кхетаче д'айихьар РФ сенатора Илезанаькъан Михаила Пажарий-Юрта. Из хоам «Сердалога» бир мехкарча Паччахьалкхено.

«ФОК тоаеш, ишкол, бассейн, спорта моттигаш хьалъеш, г'ашлой наькъаш дехкаш, керда лампаш йог'лаш, наькъашта юкье кьоастам беш д'ахьоча балхех дийцар кхетаче.

Къабстга терко еш дийцар цига Пажарий-Юрта, Галашка ишкол хьалъеш, № 2 йола ишкол тоаеш д'ахьоча балхех. Федеральни оаг'онца лаьрх'ла хиларах цъацца йола спорта, дешара оаг'онцара проектан

хьалхарча арг'аг'ла кхоачашъе езаш я», - йоах тахан тхога кхьача хоамо.

Пажарий-Юрта Проле-тарски оалача ураме керда трансформатор оттабергба, иштга Ленина, Леонидова оалача урамашка г'ашлой наькъаш дахка лерх'ла. Къабстга терко еш дийцар хин хьалах, юрта болх беш йола машинаш юлача моттигех. Боаг'лача боараме хьаоттабе лерх'ла из болх.

Галашкара футболла лаьрх'ла доазув, спорта моттиг тоае лерх'ла, Эбарга-Юртача полигона т'лабодан никъ меттабоалабе безилга белгалдир. Машинаш лелача наькъа оаг'онашка лампаш йог'лаш, «Мужече» ЛПК хьал тоадеш, хувцамаш дергда кхале, иштга лаьттан доазошцара хаттараш даьшхар цига.

Лоарх'ла медараш

СКФО, ЮФО архивий кхоачамбоацарех дийцар Магасе

Гаьгенаькъан Марина

Кьилбаседа Кавказа, Кьулбехьен федеральни моттигий паччахьалкхен архивий балхах дувцаш йоккха Илман кхетаче д'айихьар Магасе. Цу оаг'онцарча лоарх'ла медарех дувца гулбелар архивашка кхьаьегараш.

Вай мехкадаьгара Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлагара каьхат Юдийшар, кхетаче йолалуш, мехкарча Паччахьалкхен Кулгалхо-чо. Республикан кулгалхо-чий кхьамаьла юкье белгалдир, из кхетаче вай мехка санна Россе Кьулбехьен еригача архива моттигашта лоарх'ламе йолга.

«Архивашка кхьаьегачарна юкьера бувзам ч'оаг'ибеш; истореца, культураца дувзаденнараш боаг'лача боараме лорадара, доаржадара, Россе

Илман оаг'онцара болх тоабара т'ехьа дикка пайда беш; хургда из г'улакх», - йоах Мехкадас ший кхьамаьла юкье.

Цо белгалдир, архивашкара болх кердадараш юкье хьош дикка тоабергхиларах ше дог тийша волга. Россе тайп-тайпарча моттигашкара цу оаг'онцара болх дикка бовзаш вола 70 кхьаьегамхо ва вай мехка кхьаьчараш. Каьхаташцара болх, уж лорадар мишта хила деза дийцар цар.

Къабстга терко т'аяхийтар кхетаче архива ганзай болх таьрахьашца дувзаденнараш-ка баккхарах, тахан хьадаьнна цъаццадола кердадараш цу юкье лоацаш кхьаьегарах. Дукха кьамаш дахача вай боккхача мехка архивашца бувзам лелабар аттаг'ла хургдолаш, юкье доаккхаш г'улакх да из.

Федеральни архивий оаг'он кулгалхочун г'онча

статс-секретарь волча Юрасов Андрейс ший кхьамаьла юкье хьоахадир, Росархива федеральни моттигий Илман кхетаченашта йоккха терко лоаттаелга, х'лана аьлча из лоарх'ламе долча г'улакхех да.

«Из лоарх'ламе да, эггара хьалха мехкарча еригача архивашта юкье бувзам хургболаш. Цъхана гулбеннача цу оаг'онцарча кхьаьегамхоша дувцаргда архива балхаца нийслуш долча кхоачамбоацарех, меттадоаладе дезарех, иштга юкьедаха дезача кердадарех. Федеральни архивашка дукхача хана денз болх беш хьабоаг'лаш болча наха хьалхадоаккхар тхона лоарх'ламе да тахан.

Цъхана в'ашаг'икхийтта, х'ларане шийна хетар белгалдеш, кхьамаьл де аьттув хиларо моллаг'ла дола кхьоачамбоацараш а дикаг'ла нийсду, меттадоаладу. Из тахан ч'оаг'ла лоарх'ламе да архи-

вашка кхьаьегарашта», - аьлар Андрей Викторовича. Шин дийнахьа йоаржаерг'юла программа йоккха, дуккхадараш юкье лоацаш яр. РФ Архива ганзашкара каьхаташ лорадар мишта хила деза ховргда гулбеннарашта.

Архивий г'улакхача ч'оаг'ла лоарх'ламе болх ба ала деза цох. Таханарча кхетаченаш дувцаш, мехкарча Паччахьалкхен архива оаг'онна кулгал деча Ховтанаькъан Руслана белгалдир, кхьгча моттигашкара баьхка хьаьший ди хьалха Наьсарерча, Илдарха-Г'алий т'арча архивий моттигашка г'олла хинилга, цигара болх бовзаш. Архива каьхаташцара болх таханарча хано д'ладеххача тайпара хьаоттабеш, таьрахьашца дувзаденнараш юкье лоацаш, кердадараш доаржадеш, кхьаьегара лерх'ла д'лахо.

Кхьийолча моттигашка из болх мишта латт таькар, до-

взар пайда беш хургда. Ростоверча, Астраханерча, Кьарший-Черсий мехкарча цу оаг'онцарча кхьаьегамхоша дийцар из болх шоаша мишта д'ахьу, иштга цу оаг'онцарча толамех а. РФ кхьа а йиь моттиг хьаьхетарах, керда декхараш латт вайна хьалхашка - кердача мехкий архивашка боккха болх д'лабахьар.

Запорожски областа исторически оаг'онца дувзаденнараш лорадеш, меттаоттадеш, архива ганза х'лама д'ашердеш кхьаьегаргда. Кхетаче дийцар архивий каьхатий балхаца аьттув луш йолча «Хьа кхоачарле» яхача проектах. Дезалий истореш таькарах, бахархошца кердадарашка г'олла болх д'лакхачьарах дийцар кхетаче.

«Таханарча Россе архиваш истореца, культураца дувзаденнараш меттаоттадара, лорадара т'ехьа лоарх'ламе моттиг д'лаоацаш я. РФ Архива ганзий каьхаташ в'алла а довргдоацаш, боаг'лача боараме массахана лорадеш хургдолаш белгалдеш да лоарх'ла медараш», - аьлар Кьилбаседа Кавказа федеральни оаг'он архива моттигий Илман совета кулгалхочун г'онча, Ставрополерча архива г'улакхех йолча комитета кулгалхочун декхараш кхоачашдеш йолча Захарчук Екатеринас.

Мехкашка архивашкара болх дикка тоабарах, цу оаг'онцара кхоачамбоацараш юстарадоахаш кхьаьегарах дийцар гулбеннараша.

Россена лоарх'ламеца каьхатий т'ехьале лораш, цъаккха х'лама ца дойташ, боккхача мехка истореца, культураца, г'улакхашца дувзаденнараш боаг'лача боараме доаржадеш кхьа а б'аьшераш даьлча т'ехьа т'лабоаг'ларашка д'лакхачийтар лоарх'ламе болх ба.

Пайдане гѳулакх дегѳадоаладеш

Гѳалгѳай мехкарча УПП парламента бовзийтар ше 2025 шера баъ болх

Гаьгенаькъан Мартина

Гѳалгѳай Республике гѳолла волча предпринимателий бокъо лораеча викала Дзовранаькъан Заьлмахас мехка Халкъа Гуллама хьалхашка хѳара шера еш йола доклад йир 2025 шера бизнеса бокъонаш лораеча сага балха даькъ тѳа де карагѳаьннарех. Доклада тѳа белгалдир шоай доалахъара хѳама дегѳадоаладара керттердараш, бизнес хьаллоацаш баьча балха чаккхе йир, иштта дѳахо из дегѳайоалаяра республике де лерхѳадох дийцар.

Гѳалгѳайчен Республика дѳахо а толамаш гойташ я юкъера, зѳамига предпринимательство дегѳайоалаеча даькъ тѳа. 2026 шу дѳадолалуш республике МСП 7 500 кхоачашяр, из дѳадахача шера хинначул дукхагѳа хилар 77,1%. Дикка из хьал дегѳадера шоай гѳулакх дѳадоладаь боакча наха юкъе – уж ва 29 428 саг, из 40% дукхагѳа ва 2024 шера хиннапрел. Предпринимателий балха даькъ тѳа керттера лостамаш да мах бар, гѳишлош хьалгъяр, юртбоахам дегѳабоалабар, хьалаш лоаттадар.

«Тахан лоархѳама да бизнес дегѳайоалаеча даькъ тѳа дика хьалаш хилар, иштта предпринимателий керда проекташ кхоачашгъяра царна терко лоаттаяр. Цар бокъонаш лораяра викала дѳахо а из болх дѳахьоргба республикан шоай хѳама хьадерий юкъарло хьаллоацаш», – аьлар Гѳалгѳай Республикан предпринимателий бокъонаш лораяра волча Дзовранаькъан Заьлмахас.

Доалахъара къахъегам лелабечар болх дегѳабар дикача оагѳорахъа ѳаткъаш да республикан социально-экономически дегѳаахара. Зѳамига,

юкъера бизнес дегѳайоалаеш тахан къахъегаш ва 7 872 саг.

Республике дѳахо а дѳахьош ба, царна ахчанца, хьехам барца, МСП оагѳонна дешара новкъостал деш, предпринимателаш хьаллоацаш бола болх. Викала балха керттерча хаттарех цаѳа цар бокъонаш лораяр, бизнес кхайкаралаш тахкар. 2025 шера, бизнеса бокъонаш лораечунга дехараш дера 275 сагагара, уж дукхагѳа да дѳадахача шера хинначарел 10,1%.

Каьхатгашцара кхайкарал къоастадир 68% толам болаш. Бизнеса даькъ тѳа наьха хьашташ кхоачашцара чудоагѳаш пачахьалкхен ѳаьдалга, моттигерча доал дача даькъага хоаттам бир, иштта предпринимателий оагѳув хьаллоацаш дѳахьоча суде дакъа лаьцар.

Дзовранаькъан Заьлмахас, парламента хьалхашка къамаьл деш, белгалдир; бизнес дѳахьоча даькъ тѳа нийслуш дола административни хаттараш лаьгѳидича бакъахъа хилар, пайда беш дола гѳулакх дѳахьоча нов-

къостал де дезаш хилар.

2025 шера, викала хьаллоацаш, бокъоний боарама каьхаташ тѳайцар, уж лаьрхѳа да инвестицей болх дегѳабоалабара, вай заман балха оагѳонаш, халкъа исбахьален къахъегам хьаллацара.

«Предпринимателий дика хьал хьаьхолла таро хургъяц ѳаьдалца, бизнес лелаерашца паргѳатта къамаьл ца хилча. Оаха болх бу, предпринимателий юкъарлонца, цьанкхетарашца, ѳаьдала викалашца цьана из болх вѳашагѳбелла хургболаш, бизнеса хьалхашка нийслуш дола хаттараш аттагѳа кхоачашцара», – аьлар Дзовранаькъан Заьлмахас.

Белгалдаккха деза, къамаьл деш къаьстта терко тѳаяхийтар шоай хѳама хьадераша юкъарлонца цьана бувзам лелабара. Республике болх дѳаболабаьб, бокъонаш лораяра викала чуйоагѳача Юкъарлонкхело, иштта болх кердабаьккхаьб «РОССЕ ОАГѳУВ» яхача моттигерча даькъо, цо таро лургъя предпринимате-

лий хьашташ довза, иштта тѳехъара тѳа профессионаьни къамаьл хилара оагѳонаш хьаьхолла.

2025 шера лоархѳамеча хаттарех дар, ахчан оагѳув дикагѳа йовзара йола дешара программа кхоачашгъяр Российски Федерацие Паччахьалкхенна чуйоагѳаш йолча Финансай университета даькъ тѳа.

Цул совгѳа, предпринимателий бокъонаш лораш волча викала гойтар, Сиань шахьаре Российско-Китайски VI предпринимателий кхетаче дѳахьош Гѳалгѳай Республикан инвестице таронаш. Хѳара шера еча докладта тѳа гуш я зѳамига, юкъера бизнес дѳахо хьаллацара болх дегѳабоалабеш хилар.

2025 шера баьча балха чаккхено чѳоагѳду, предпринимателий болх хьаллацара, Гѳалгѳай Республикара инвестице хьал дика дегѳадоаладара деш дар дукха хилар. Дѳахо а республике предпринимателий болх дика дегѳабоалабара кѳийле чѳоагѳбергъя.

РФ Генпрокуратуран кхела кулгалхочо Гѳалгѳайче нах тѳаэцаргба

Султиганаькъан Йоакъап

Российски Федерацие Генеральни прокуратуран кхела кулгалхочо уголовни бехк бара хаттарашца дувзаденна нах тѳаэцаргба, яхаш, дийцар «Сердало» газетага республикан тѳахьожамхоша.

«Российски Федерацие Генеральни прокуратуран уголовни бехк бара дешаш мишта кхоачашду хьожаш, тѳахьожам лоаттабеча урхаллен кулгалхочун гѳончас Кондюков Вадим Юрьевича, Гѳалгѳай Республикан Прокуратуре дѳахьоргда нах тѳаэцаш дола ди, лаьца баьккачара арабаьннача наха тѳахьожам барах, уголовни а административни а бехк бар кхоачашцарах дувцаргда цига», – аьлар хоамо.

Нах тѳаэцаш хургба 2026 шера аътинга бетта 8-ча дийнахъа 10:00 сахъат даьлча денз 12:00 сахъат даллалца, Гѳалгѳай Республикан Прокуратуре укх адресах: Магас-Шахьар, К. Кулиева урам, 1-гѳа цѳа.

Гѳалгѳай Республикан Прокуратуре хьалхадьккхар, цига хьабоагѳача наьха бокъо я, шоай хьашташ тѳадола каьхат е шоай дехарца ювзаенна материалаш хъая. Шийца паспорт е хьыдола из саг овзийташ дола каьхат хила деза.

Беррига хоам шоана бовзаргба Гѳалгѳай Республикан Прокуратуре е телефон дѳатехача укх номерах 8-(8734)-55-04-17.

Гѳалгѳайчен Кабмино, йоал йоахараша тоадергда ОСАГО гѳулакх

Султиганаькъан Йоакъап

Гѳалгѳайчен Паччахьалкхено, йоал йоахараша барт бир ОСАГО гѳулакх тоадара хьалхарча аргѳагѳа де дезар белгалдеш, яхаш, дийцар «Сердало» газетага республикан министрий кабинета зарбан болх лелабераша.

«Гѳалгѳайчен Паччахьалкхен Председателя Слостенин Владимира кулгал деш, кхетаче дѳайихъяр Россее Банка, МВД, Еригроссийски йоал йоахарий союзо Федерацие Со-

вета викалашца. Цига белгалдир ювца моттиг тоаяра хьалхара гѳа баьккха хилар, бакъда ОСАГО зе хилара мехка гѳолла бола борам хьалхагѳа санна лакха ба, из ѳаткъаш да полиса маьхага диллача», – йоакхоамо.

Иштта белагалду йоал йоахараша дѳадоладаь хилар кѳезиг-кѳезига маьхаш юдахар, из доагѳаш дар бехктокхаме болча водителашта, уж авареш ца еш лелара долча дикача хъала коэффицент юкъейоалаяра.

Россе банка хьалхадоккх

автомобиль йолча водителаша полисаш лелайой хара тѳахьожам лоаттабар. Из болх хѳанз дѳаболабаьб. Кхетачен доакъашхоша дийцар, полисаш эцаш финансови оагѳонга диллача из дикка ѳаткъаш хилар. Йоал йоахараша, из хьал леладара тѳахьожам лоаттабараша дѳалоархѳаргда, автотранспорт йола нах дика лелаш хилар, цу наха полиса маьхаш чухьнахъа хургдолаш.

Цьана болх дѳабахъарах барт бир, ОСАГОх хула зе метадодоладе.

Геттара дукха машинаш лела наькъя йистош баьцаръерзаеш ба Наьсаре

Султиганакъан Йоакъап

Наьсарерча Кхоартой цIерах болча кьоакка гаьнаш дIаегIача урам тIа, кхы а хувцамаш хургда. Из хоам «Сердалога» шахъара мэре бир.

«КIотаргаш, зизаш дIадувш боаж цига тахан. Наькъя юкьеГолла ул-лача оаса тIа ягIа гаьнаш дом, иштта машинаш лелача моттиге хулаш дола кхыдараш дIа-хъа ца даржийтара дикка пайда беш хургъя, цул совIа машиний тата а лаьгIургда», - йоах тхога бенача хоамо.

Вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас кхайкадаьча экологен Шерага ГIолла болх дIахьош, Наьсарера моттигаш, куц эргдоаккхаш, тоае лерхI мэре болхлоша.

Нах баха дIа-юха ахара оагIон болхло гIалатъяьнна моттиг нийсьелар

Султиганакъан Йоакъап

Наьсарен кхален Россе ОМВД миграцех болча оагIон 56 шу даьнна болхло гIалатъяьнна моттиг хоелар мехкарча Россе УФСБ. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«ДIабихъача тохкамо гучадаьккхачох, мехкарча 54 шу даьннача вахархочунгара ахча хъайца, из саг дехар чулуш, паспорт дIаэцаш ше тIахиннавоаццашехь, РФ вахархочун паспорт дIаденнад цо», - йоах тахан тхога кхъачача хоамо. Мехкарча РФ Тохкама комитетата оагIон болхлоша из бахъан долаш РФ УК 3-ча даькъа 290 ст. гIулакх хъадийлад цунна духъала (кхъа эцар). Из гIулакх дIахо тохкаш ба Iаьдала болхлош.

Мехкарча АПК хIама тоадара тIехъа, къахъегаш я юртбоахама министерство

Султиганакъан Йоакъап

РФ юртбоахама гIулакхех йолча министерствон кхетаче дакъа лоацаш хилар вай мехкарча цу оагIонцарча министерствон хъалха латта Гаьгенаькъан Мухьмад. Из хоам

«Сердалога» бир министерствера.

«Мехкара АПК хъал тоадара тIехъа кхоачашде дезараш, цу оагIонцарча балха юкье лоархIама дола декхараш белгалде аьттув хургба моттигерча

министерствон кулгалхочун», - йоах тхога бенача хоамо.

ЛоархIама йола кхетаче дIахьош хиннар яр министерствон хъалха латта Лут Оксана. ДIадахача шера баьча балхах, иштта дIахойодача хана кхоачашде дезарех дий-

цар кхетаче. Иштта белгалдир, цу оагIонцарча балхаца толам хилар. 2025-ча шера РФ юртбоахама хIама дикка меттагIдаьлар ала йиш я тахан. 5%-га кхоачаш айделар кхоачама гIулакх хъалхарчунца нийсдича, дIахо - 13%-га кхоачаш.

Дешара моттигашта юхерча тока гIирсий хъал тохкаш я «Къилбаседа Кавказа Россеташ»

Галой Муса

Дешара моттигашта, ахкан хана бераша салоIача лагерашта юхерча доазон тIа латгача тока гIирсий хъал тохкаш, кхерам болаш хIама дий хъожаш хилар «Къилбаседа Кавказа Россеташ» тока, ЖКХ оагIонца дувзаденнарех йолча министерствон болхлошца. Транс-

форматорий гIулакх боагIача боараме дий, чIегаш доханза, цъаьккха кхоачамбоацараш юкьедоацаш дий хъожаш болх дIабихъар цар.

«Тока моттигех къаьстта бераш лорадар лоархIамеча гIулакхех да тахан, цунга хъежжа хан-ханнахъа терко еш, хIама телха болх бий хъожаш, хила

беза токацара гIирсаш латгача доазон тIа. Цул совIа берашца, хъехархошца, цар даьшца, ноаношца болх лоаттабу оаха цу хъакъехъа. Къаьстта даьржа да из, бераш аькки салоIаш цIагIа долча хана. Тока моттигашта гаргаваха, кулг тоха, цу юхе ловзаш валла йиш йоацилга хъалхадаха деза боккхийбараша», - дийцар «Ингушэнерго» филиа-

ла кулгал деча Котаганаькъан Кимрана.

Дешара моттигашта, иштта бераша салоIача лагерашта юхерча тока гIирсий балхага хъожаш хилар Россетий программан юкьеда керттара оагIув ба. Программан юкьеда берашца тематически урокаш, яхъаш, викторинаш, тока моттигашка экскурсеш дIакахъар.

Шолже 250 метр хин керда турбаш чуйоакш латт

Султиганькъан Йоакъап

Ш о л ж а - Ш а х ь а - ра коммунални хьал деГадолдеш, ЖКК говзанчаша Келаматанькъан урам тIа хин керда турбаш чуйоакш латт, яхаш, дийцар «Сердало» газетага дешара дакъ тIарча администраце.

«Керда турбаш 250 метр йIаьха я. ХьалхагIа цу дакъ тIа хий дацар, цудухьа хIанз из чудиллоро таро лу дикал лакха йолча хица наха Iалашо е», - аьлар хоамо.

Иштта белгалду, говзанчаш лаьрхIа ба болх сиха чакхбаккха. Шахьара Iаьдало дийхар цу гIулакха кIеззига сатохар. Керттердар - деррига балхаш чакхдаьла, наха даим хий хургда.

МагIалбика кхале дийцар лоархIаме дешаш

Султиганькъан Йоакъап

МагIалбика кхален администраце хIара кIира дIахьош йола кхетаче хилар, доал дара дакъ тIарча кулгалхошца, иштта цунна чуйоагIача урхаллений викалашца. Кхетаче дIахьош цьаьца дола хаттараш техкар.

«Цига дийца керттера дош

дар эскаре тIахьехара йола компани дIаяхьар. Кхетачен доакъашхоша белгалдир тIахьехаш барашца, цар дезалашца бувзам лелабе безаш хилар», - аьлар хоамо.

ЛаьрхIа йола терко тIаяхийтар, кхален дакъ тIарча хьала. Чоалхане хьал этта моттиг нийслюя, кийча хилара Iалашо яь хила еза, аьнна, белгалдир. Иштта дий-

цар тайп-тайпара гIишлош каьхат долаш, цунна чIоагIяь хила езилга. Уж дIаязьяра болх тIабиллар доал деча дакъ тIарча кулгалхошца, бокьо луш дола каьхаташ доахаш наха новкьостал де дезилга хьоахадир.

ДIахо дийцар йоал яккхара дакъ тIара болх тоабе безарах, нахаца из хьал дикагIа довзийташ, нахаца болх бе безарах.

Массаза санна керттерча гIулакхех да доазонаш тоадар. Юрташкарча администрацей кулгалхошца хоамий болх нахаца дIабахьа декхар тIабиллар, дукхарIа наха кхадж тоссаргбола, терко е еза моттигаш хьохоржаш.

Кхетаче чакхйоалаш, хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде деза ха хоадайир.

МВД яхье дакъа лаца бийхар ГIалгIайчен бахархой

Султиганькъан Йоакъап

ГIалгIай Республике гIолла йолча МВД яхье дакъа лаца бийхар бахархой, из я республикера дагалоаттама моттигаш сурташца гойта вIашагIелла, яхаш, дийцар

хоамо.

Цу тайпара, кхоллама наха - вай мохк мел хоза ба кхетадерашта, безарашта из йоккха таро я ший сурташ дахара йола начIал гойтар.

Суртий болх яхье хьаьцарг-

ба аьтинга бетта 11-ча дийнахьа, 12:00 сахьат даьлча электронни почта адресах: olosmvd-rl@yandex.ru. Каьхата тIа белгалье еза сурта е моттига цIи, цу тIа ший цIи, тайпан цIи, даь цIи, ший яьннаха, автора малагIа болх лела-

бу яздаь хила деза.

Из яхь еш я; «Са полици - са Росси» яхача, Россе халкхий цьхоагIон Шу хилара хетаяьча онлайн-болама чуйоагIаш. Керттера яхьа маIан - массайолча оагIорахьара ГIалгIайчен хозал хьагойтар.

Сийрдача баннераша хоам бу, терроризмаца кьовсам лоаттабарах

Султиганькъан Йоакъап

ГIалгIайчен Миннаца вIашагIбеллар ерригача республике гIолла йоккха профилактически кампани дIаяхьара болх, яхаш, дийцар «Сердало» газетага.

«Шахьара, кхален урамашка гуш яр терроризма духьала хилар гойташ йола хоамий баннераш. Уж духьал бокьонаш ювца мугIараш хинна Iац.

Уж шахьара дукхача кьамаьлашта юкьера хьаьохаш дола шорттига оалаш дола хьаькьале дешаш да. Цар хьалхадоккх эггара чIоагIагIяр бетон йоацилга, из да сакхетам хилар, шо-

айла лархIар. Цу тIахьехамо вIашагIтох вай дерригаш машар харжара, из бохацабара»,- йоах лоархIамеча профи-

лактически хоамо.

Республикан бахархой тIахьех сабаре, шоашта хьалхадоккхар хьаьцаш хилара.

Кхетаде деза, юкьарча цIагIа кхерамзле, паргIато хилар дIадоалалу хIара сага шийгара дакъа юкьедахьаш хиларгара.

Алименташ дIатела ловш воацача вахархочо 6 бетта Iаьдала болх бергба

Султиганькъан Йоакъап

Шолжа-Шахьарера 18 шерга кхачанза долча ший берашта шийгара дIадоагIа алименташ дIатела раьза воаца вахархо бехктокхаме эзар мехка. Из хоам «Сердалога» бир Iаьдала болхлоша.

«Шолжа кхален судо техкар 35 шу даьннача вахархоюн гIулакх. РФ УК 1-ча даькьа 157 ст. бехктокхаме озаш ва из саг. 18 шерга кхачанза долча ший берашта алименташ дIателаш вац из», - йоах тахан тхога бенача хоамо.

Судо белгалдечох, ший ворхI бера алименташ дIатела дезаш хиннав из, цар 18 шу даллалца. 2025-ча шерарча маьтсела бетта из бахьан долаш бехктокхаме эза хиннав из саг, бакьда цох кхоачам ца хулаш; дIахо а ший берашта эшар, дезар лоаттадеш воацаш; царна терко ца еш лийннав из. Таханарча дийнахьа берашта дIадала дезаш хьаIайна латта ахча 800 эзар сом да. Ялх бетта Iаьдала болх бергба ший декхараш кхоачашде, шийх хьаьаьннача дезала терко е ловш воацача цу сага.

Къаман хозал гойтар

«Айнаева» оалача глалгаша кьердача моттиго нускалашта геттара хоза хила гю ду

Габгенакъсан Марина

Къахъегара тгера йолча, бокъонца йолча лоаман йола длахъош бола болх ба «Айнаева» оалача нускалий кхоачам чуболча моттигашка бер. Иайнайнакъсан Васамбека Залина цу накъ тла къахъегаш, ший болх лакхача боараме длахъош хъайоагла 11 шу да. «Сердало» газета интервью луш, цо дийцар из гюлакх шийна мишта дагадехар, малагича нигатаца из боккха, лоархаме болх ше длаболабир. Дукха дар цун дег чу, из деррига тхоца декъа хъежар из.

- Залина, дувцал тхога, мишта длайолаелар хъа бизнес? Нускалашта дувзадена гюлакх доарждае мишта, маца дагадехар хъона?

- Ма дарра аьлча, дуккхача кхыдолча хламашка гюлла чакхдаьлар тхо, цу оаглонга кхачале. Бакъда къаьстта дизайнерски оаглонца дикагла аьттув боалинга теркалдир оаха. Сай бераш ишколе ухаца хана, цхъацца кхетаче-нашка царна эшаш дола барзкъаш айса кийчдора аз, массане бларг тлаотташ, теркалдеш а хулар уж. Ший тайпара йола хламаш хъаеш чоагла тоам хулар са дега; из гюлакх, дук-

хача хана денз, дезаденна яр со. Хлаьта бизнесадара истори тлоаргацашкара дладоладелар. Тха гаргара йииг яр, маьре йодаш. Цун совглаташ кийчдеш, тлоаргацаш вай къаман гахъар юкъе долаш кийчде безам хилар тха чоагла. Берригаш цецбоалаш; боккха, хоза болх хилар цох. Цу хана денз, уж хъадеш, докха доладелар тхо. Тлоаргацаш вай мехка санна, лоалахарча мехкашка бахархоша тгехъа длайидора. Берригача дезалца из болх длахъош дар тхо. Цхъа ха яьлча, тхоашта эшаш дола клада ийца, нускалашта лаьрхла массехк коч хъайир оаха, циггара дладоладелар тха хъамсара гюлакх, тха берригача дезала бизнес.

- Чокхи тега, европейски коч хъае мел ха езаш хул шоана?

- Хлара кочага хъежжа хул длайодаш йола ха а. Цхъан беттагара шин беттага кхаччалца болх бе безаш а хул. Цхъайола кочамаш массехк ди мара ца доадеш тийге йоал, хлаьта цхъайола коч тега бетташ деза. Дизайнага, догамга, тгера тоаярга хъежжа да из.

- Шун болх чоагла лоархаме хет сона, хлана аьлча нускалаш кийчдеш ма дий шо, хлаьта хлара кхалсаг маьре йодача дийнахъа гетта-

ра хоза хила ловш хул. Мишта влаштгехъдоал шун хларанена товр де, царна дезар харжа?

- Тхона чоагла лоархаме ба тхоаш долча тлататташ бола нах. Шоай вахаре эггара лоархамегла дола ди ма дий цар тхоца дувзар. Эггара керттердар - царна фу деза хар, деррига а боаггача боараме кхетадар, хъатлаэцар. Нускала когаметта ше оттаве ха деза из болх лелабеча сага, тлаккха дикагла кхетаду деррига. Чокхи хоржаш йола йо! чоагла сагота хул цу дийнахъа; ше мишта хургъа-хьог, товргдий-хьог ше хержа чокхи, яхаш. Ма дарра аьлча, массарел хозагла хила безам боагла цун цу лоархамеча дийнахъа. Тхоашта хетар цунна качдолла ца гертташ, цунга ладувгла, цо яхар кхетаде хьож тхо. Хлара нускал, хъадоаггача хана, чоагла сатем байя хул, хлаьта дладодача хана юхъ елаш, дог доассаделе дладода. Иштгача хъала тла из длатладугаш хила беа тха болх.

- Дукха ха йоацаш, Айнаева Wedding (саг йоалаяр) оала наха кьерда моттиг кхыча глалглай цихезача (Gvilet, Pkhamat) шин моттигаца Парижера Ценхаштарча Модан Клира долаш длайовзийтар. Халкъашта юкъерча моданна хетагаь, къаман культура йовзийташ йола кхетаче яр из. Шоана малагла пайда хилар цох, вай мехка диканна дий из?

- Вай республикан керда хлама довзар да из... Париже хиннача цу гойтамо дохадир, глалглай культура духхъал тгела хлама мара дац яха дош! Vogue дунен редакторашта хланз хов вай хлама ший тайпара клоарга йолча говзалца хъакхелла долга, цхъаннегара хъайица, ло баьккха доацаш, воаш кхоллаш долга. Хлаьта тха салона боккха аьттув ба из вай дизайнерашцара болх дикагла, майрагла длабахъа. Хъалхагла нускалаша «туркий мехкарий

яраш санна» яхъаш дистараш кхийладале, тахан «Айнаева яр санна» оал. Хлаьта тхона из доккха совглат да.

- Франце долхаш кийчдалар мишта хилар шун?

- Оаш дикагла кхетадергдолаш, ма дарра дувцаргда аз. Бий бетта кийчо еш хилар тхо. Керттердар ахчанца дувзадена дацар, вай къаман оамалашца, ладаташца дувзадена дар. Париже духхъал кочамаш ийца долхаш дацар тхо, глалглайчен дакъа, хоза оаглув бар оаха цига хьош хиннар. Кочамашцара хлара хлама цкъа вайцига, тлаккха Франце терко еш хъакхоллаш дар. Ди, бийса ца къоастандеш, болх беш дар тхо, хлана аьлча шин сахъата башхало яр цигарча, вай мехкарча хана юкъе. Мичча хана телефон хъатехача, кийча хила дезаш дар тхо. Хала дар, дале а чаккхенга хъежача ла мегаргдолаш дар.

- Набарах хъегаш йоая дукха бийсаш, къахъегама денош, дукха низ, хийла догъэккхар а латт хлара толма тгехъа. Шоана новкъостал дераш, оаглув хъаллоацараш барий цу накъ тла?

- Цу берригача къахъегама лард - са дезал. Сона уллув болаш, со чакх мел яьннача хламах чакхбаьннаб уж а. Са оаглув хъаллоацаш хиннаб уж массахана. Цудухъа са жоп - цхъа саг вац, беррига дезал ба! Геттара хала долча хана а, сона низ телаш, догъэккхара гарга хилча а юхъ елаш, балха длааха гю даьд сона цар.

- Айнаева Wedding яха моттиг тахан вай мехкарашта юкъе санна Кавказерча кхыдолча къамашта юкъе а дикка цихеза я. Кхыча мехкара нах хулий шо долча баькхе?

- Кхыча мехкарча наха юкъе а дикка бовзаш ба тха болх, цли длахезай. Кхыметел Швейцарера, Францера, Германера нах хул, тхоца бувзаме бувлаш. Моллаггача нускала аьттув балац тхо долча хъакхача, цудухъа цу гюлакха духъала а дикка кийчо яьй

оаха. Оаха длатладахъийтача сурташка, видеога хьожаш ший «бустамаш» хъадайт нускала, хлаьта оаха цун деглага хъежжа коч хъатег. Аттам дац иштта болх длабахъа, саг ше хъавена хьожаш санна деце а, дикка къахъийга хъатоабай оаха из болх. Хлара сантиметр кхозза юхают тха болхлоша, видеогойтаме гюлла бувзаме болаш, деррига нийсдеш къахъег. Еррига уйла длатлаяхийта бе безаш болх ба из, глалатвалар яхар укхъа хила йиш йолаш дац, цудухъа деррига а массехкаца юхадусташ, тохкаш къахъега деа.

- Вахар иразе деш йола къайле ийи, хьога хъатгача, укх дунен тла? Нагахъа яле, ла фу аргдар цох лаьца?

- Аз дукха лийхай из къайле. Тайп-тайпарча оаглонашка гюлла, иразе долча вахарга бода никъ лаха хъийжай. Хланз машин ийцача ираз хургда са, тлаккха шолларла салон хъайийллача хургда ираз, аьнна, хетар сона... Из иштта дац. Сога хъатгача, ираза къайле яц... Аз сайца чоаггдаь цхъа хлама-м да, влалла хала доацача хламаех латташ: сай моттиге хилар, уллув оаглув хъаллаца нах хилар, зламига да аьнна доацаш, моллаггача доккха доацача хламах гладваха, доаккхал де хар.

- Залина, баркал хъона хъай балхах иштта дукха хлама довзийтарах, тхоца ха йоае раьза хиларах! Иразе, аьттув болаш, беркате хилба хъа болх, кхы а дукха толамаш хилда хъа вахара накъ тла!

Малсагананъкъан Зоврбика даъ дикаш дагалаьцар тахан мехка

Султигананъкъан Йоакъап

Палгъай къаман визза воӀ хиннача Малсагананъкъан Кураза Зоврбика доккъа дикаш даъ хилар белгалдир вай мехкада Келаматананъкъан Махъмуд-Иаблас, тахан цун 132 шу дузача дийнахъа. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаъ зарбан болх лелабераша.

«Къаман исторе лоархӀаме моттиг дӀалаьца цӀераш я, царех цаӀ ва Малсагананъкъан Кураза Зоврбик. Къаман метта, дешара, мехкарча культуран хӀама

тоаде гӀерташ; дукха къахъийга саг ва из. Ший къаман гӀулакха лаьтта саг ва из ала деза цох тахан. Къаман дешара, культуран оагӀонцара хӀама хъаотгӀадеш хиннача эггара халагӀча ханашка вай йоазув хъакхоллаш, латиний метгала гӀалгӀай алапат вӀашагӀдоллаш, абаташ, ишколошта лаьрхӀа книжкаш кийчдеш, ишкол хъаеллача лоархӀаме дакъа лоацаш, вай къаман нах дийша, хӀама ховш хилийтара тӀехъа къахъегаш, лаьтта саг ва Кураза Зоврбик. ПалгӀай къаман метта хӀама хъаллацара оагӀонца чӀоагӀа

лоархӀаме хинна эггара хъалхара гӀалгӀай «Сердало» газет а цо къахъегаш, из хъалхӀаьтта малхадаьннад. Илманхо-лингвист волаш къахъегаш хинна Малсагананъкъан Зоврбик гӀалгӀай филологи хъакхелларех ва ала деза тахан», - белгалдир вай Мехкада.

Къаман литературе, театре дукха къахъийгарех ва из, аьнна, хъоахадир республикан Кулгалхочо. ПалгӀай меттала араяьннача эггара хъалхарча драматически произведеней автор ва из, къаман культуран оагӀонцарча вахаре док-

къа дикаш доаржадаьрех ва. Тахан а пайда эцаш, массане лоархӀаш да Илман оагӀонца цо даъ балхаш; къаман метта хӀама тоадеча, Илман вахаре, культуре эшаш долаш.

«ПалгӀай къаман вахаре лоархӀаме моттиг дӀалаьца лаьттай Малсагананъкъан Кураза Зоврбика цӀи массахана, иштта лоархӀаш хургъа дӀахо дӀайодача хана а. ТӀехъа тӀабоагӀарашта масал эца дукха хӀама дита, ший къамах дог лазаш вола визза воӀ ше волга дӀахайта саг ва из», - белгалдир Мехкада.

Дешара моттигашта тӀадолхаш дола наькъаш тоадеш ба мехка

Султигананъкъан Йоакъап

Дешара моттигашта тӀадолхаш дола наькъаш тоадеш, къахъегаш ба тахан мехка. Из хоам бу «Сердалога» цу оагӀонцарча министерствос.

«Дешара шу дола-луча хана, кийча хила дезаш да наькъаш. Берашта кхераме йоацаш, паргӀата, боагӀача боараме тоаяь хила еза моттигаш я уж. Наькъаш-кара бокъонаш белгалъю гӀармаш хувцаш, керда лампаш йогӀаш, светфораш тоаеш къахъегарда цу моттигашка», - аьлар цу оагӀонцарча министерствон хъалха латтача Хаматханананъкъан Батыра.

Бекарга бетта вахаре моттигаш тоаярах йолча проектага гӀолла «Илдарха-ГӀала-Яндаре» яха кхаь ишкола тӀабодаш бола никъ тоабир мехка. Керда асфальт билла, гӀашлой наькъаш, светфораш, машинаш сувцаш йола моттигаш тоаеш; наькъа юкье къоастам беш хъийкха басараш кердадоахаш баькха болхлой.

Мехкара наькъаш тоадарах йолча паччахъалкхен программага гӀолла тоабеш латт тахан «Эккажъонгий-Юрт - Дошлакъий-Юрт» яха никъ. Шин ишкола, иштта лоархӀаме йолча кхыча моттигашта тӀабодаш бола никъ ба из.

2026-ча шера моттигера, муниципальни оагӀонцара 70 км кхоачаш наькъаш да тоаде лерхӀараш.

Мехкарча бахархошта, цхъацца кхоачамбоацараш юстардоахаш, гӀо дир премьер-министра

Султигананъкъан Йоакъап

Вахарера цхъацца кхоачамбоацараш дӀадахарах йола кхетаче дӀахъош хилар бахархошта мехкарча Паччахъалкхенна хъалха латта Слестенин Владимир. «Сердалога» из хоам бир мехка Кабмина зарбан болх лелабераша.

«Кхетаче дийцар бераш-

заӀапхой долча дезалашта, хала лазараш дарашта, иштта тӀема операце доакъашхой гаргарча наха гӀо лоаттадарах. ХӀара моттиге малагӀа болх дӀабахъа беза къоастадир цига цу оагӀонцарча балхех болча къахъегамхошта декхараш тӀадоахкаш», - йоах тхога бенача хоамо.

ДЦП дола итт шу даьнна йийиг йолча Муцолгананъкъан

Тамилайна, Паччахъалкхен Кулгалхочо тӀадилла, мехкарча Вахара ганзо гӀа баккха, ураотта эшаш бола гӀирс лалашбергба, дӀахо кхы а малагӀа гӀо де йиш я хъожаргба. ЗаӀапхой йолча Дидигананъкъан Раисайна тӀема комиссариата, гӀо дарах болча оагӀон болхлоша, цунна эггара чӀоагӀагӀа эшар фуд хъежа, новкъостал дергда. Наьсарерча администрацена тӀадиллар,

могаш йоацача йолага хъожаш йолча Дзаренанъкъан Азайна гӀо дар. ТӀема операце доакъашхой волча ший виийи цӀагӀа ток чуйиллар дехаш Яндананъкъан Мадинас тӀаденача хаттара къаьстта терко ергъа. Каьхаташцара цхъацца дола балхаш чакхдаьлча, тӀема операце доакъашхой цун цӀагӀа ток, газ чуолларгӀолаш къоастадир кхетаче.

СалоӀа денош хъаоттарга хъежжа, берашта терко лоаттае еза

Султигананъкъан Йоакъап

УнахӀенон гӀулакхех йолча мехкарча министерствон хъалха латтача Галбакананъкъан Зарас дешара цӀагӀа сайца бераш лорадара болх геттара чӀоагӀбара тӀехъех даьй, ноаной. Из хоам «Сердалога» бир министерстве. Бераш лорадара Халкъашта юкьерча Денца дувзадаь къамаьл деш, министра белгалдир, берий салоӀа денош дӀадолалуш дола ди из долга. Дешара паргӀата болча хана, къаьстта чӀоагӀа тӀахъожам лоаттабе беза къонабарашта.

«Ахкан салоӀаш дола денош хъаоттар хӀара бера дегагӀоз я. ПаргӀата ха шортта я царга хӀанз, цунга хъежжа доал доацаш бита йиш яц уж. ЛоархӀаме даьй, ноаной, урамашка арадувлача берашта тӀахъожам лоаттабе, шоай лоаме ма дита уж! Урамашка никъ бизза машинаш лел, иштта доал доацаш дӀахийца лела хъайбаш нийслу цига, цунга хъежжа шоай бераш долха моттиг йовзаш хила деза шо. Къаьстта терко е еза оаш цӀагӀарча хӀамашта а. Корех доахкача москитни оалача сеткаша бера дозал хъалкха-

бац шоана, вӀалла дагадаоацача хана, из меттагӀдаьнна чудожайиш я, цудухъа цу хӀамай уйла еш хила тахан. Форда тӀа е мехкара лӀамарч, хиш долча шоаш салаӀа долхе, боккбал а берашта тӀера лӀарг ма баккха, шоашта юхера гаьна ма далията. Массадолча хӀаман фийла хила деза вай тахан», - йоах Галбакананъкъан Зарас ший къамаьла юкье.

Бераш, кагирхой дагадао-

чача зуламех, хатарех лорадар боккхийбарий лоархӀаме декхар да. МоллагӀа харцдала тарлуш долча хӀаман юстара леладе бераш! СалоӀаш дола ахкан денош чакхдалалца лоаттабе безаш болх ба из. Иштта мехкарча Минздраво беча хоамах, ахкан кхаь бетта цар кергтерча оагӀон тӀа интернети белгалдеш хургда бераш хатарех, инфекцех, лазарех, иштта кхыдолча кхера-

мечарех лорадеш малагӀа болх лоаттабе беза. Лозадаьча бера лораш хъатлакхачале, хъалхара гӀо дар мишта хила деза а дувцаргда цига. «УнахӀенон гӀулакхех йолча министерствос могаш, маьрша болаш, иразе, беркате баха даькъалабуьц мехкара дезалаш, дега гӀозленца чакхдоалалда шоана ахкан хоза денош!» - йоах тхога тахан кхаьчача хоама тӀа.

ГалгӀайчен столице культуран дика болам дӀахьӀош ба

Султиганькъан Йоакъан

Магас-Шахьара администраце дӀакхайкаду «Со къаман гӀирс бувхаш ва» яха йийлла шахьара кхетаче хьаеллаш хилар, из дӀахьӀош я 2026 шера тушола бетта 25-ча дийнахьа денз, яхаш, дийцар «Сердало» газетага шахьара мзере.

«Белгалду, 2026 шера Российски Федерацие Президентта Амараш хьакхайкадад Россее халкъа цӀхьагӀон Шу. Тха кхетаче лаьрхӀа я из хьаллацара, иштта белгалду культуран гӀадатий мах бараш, халкъашта юкьера барт чӀоагӀбар. ХӀаравар таро йолаш ва, къаман гӀирс тӀа а бийха, цига дакъа лаца, дукха ха янна е моллагӀча къаман из вар аьнна доацаш. Оаха тӀахьех дезал, кагирхой, кхоллама тоабаш, дешархой, студенташ», - йоах хоамо.

Из болх вӀашагӀбеллараша белгалду, дег чура халкъа культуран тӀехьале хьагойташ, кхетаче дӀахьӀош белабенна, дог гӀоздаьнна нах хилар лоархӀаме долга. Цу юкьедоагӀаш да хоза кийчвенна, гӀадатех доагӀа барзкъа дийха, хозаленнаш йозьха, керта тӀа хӀама тилла, къаман культура гойташ дола хоза сурт оттадаьча моттиге кино даккхар.

Цу тайпара болам дӀабахьар - из вай Россее хозача мехка дукха культуран хилар хьагойташ йола цӀхьаькха оагӀув я.

Доакъашхошта могаду сурт даккхар е видеоролик яр, из дӀаьхьийта еза электронни почте гӀолла: Хаттарашта жоп лургда телефона укх номерах: +7 (8734) 55-14-84.

Ашарий а халхарий а цӀай

ГалгӀайчен кхоллабий колледжа студенташа дицлургдоаца совгӀат дир берашта

ГӀазданькъан Ахьмад

Боккъонца дола цӀай дера Шолжа-Шахьара «Теремок» яхача берий беша. Безамеча концерта программаца баьккар ГалгӀайчен паччахьалкхен кхоллабий колледжа студенташ. Деша даха ха йоаца бераш долча ера ГКИ ший кхоллама тоаба: халкъа пандарий ансамбль, халхарий даькъа студенташ.

«Теремок» яхача берий беша багӀача кагийбарий дика таро хилар профессионални говзал йола кхоллам шоай бӀаргашца го. Цу тайпара дӀахьӀош кхетаченаша сомбоаккх берий ашарашцара, халхарашцара безам, цар хьакхолл хозача хӀаманцара чам, цунца цӀхьана артист хилара а чам тӀабода», - аьлар «Сердало» газетага из болх вӀашагӀбеллараша.

Кхетаче хоза а сакъердаме а яр. Программа лаьрхӀа зӀамагӀчарна оттаяяр, царна кхоллабий дуне довзийта ловш.

Халкъа пандарий ансамбло дика ашараш лекхар. Бераш боккхача безамца хьожаш дар ашарий гӀирсашка, хӀара йиш да мел локхача хана, тӀехьа тӀоараш дегташ. Студенташа халхарчаша зӀамагӀбараш цецбаьхар шоай дегӀа маьженаш ловзае харца, бераш боккхача безамца царна тӀехьахьожаш дар.

Хьаьший шоаш сцена тӀа баьнна лацар, цар бераш а юкьедоахар цу кхоллама хьала, уж сакъердамах, хьинарах хьалдузаш.

Паччахьалкхен кхоллабий колледжа Шолжерча «Теремок» яхача берий беша гойта концерта программах боккъонца дола цӀай хилар. Къонача артисташа зале тамашийна салолам баьха хьал оттадир. Программан хӀара номер наьха самукь-адоаккхаш яр.

Хоза кийчдаь цӀайна гӀирсаш, халкъа пандараш, хьалхарча миноташка денз, берий терко тӀаозаш дар.

Студенташа гойтар шоаш

дика кийчо яь хилар, говзал, профессионализм хилар. Царна хайра ма дарра бераш цу цӀайна хьалага даха.

Кхетаче чакхйоалаш, берий беша кулгалхоша баркал аьлар къонача артисташта, цар иштта берий дог гӀоздаккхарах, керда кхоллама кхетаченаш хиларга кхы а сатувсилга дитар берашта.

Ашарий, халхарий цӀай дӀадахьарах; деша даха ха йоаца берий дегашка кӀоаргга

лар йитар. Артисташта хайра, эггара чӀоагӀагӀа хӀама зувш дола зӀамагӀа бераш раьза хуртдолаш, концерта программа дӀаьхьа.

БоккхагӀчар белгалдора зӀамагӀа бераш профессионални говзала дуненга дахар лоархӀаме хилар.

Из кхетаче берий беша, колледжа юкье доккха доттагӀал хилар гойташ яр, шинна а оагӀоно лерхӀ культуран проекташ цӀхьана дӀаьхьа.

ГалгӀайчен культуран оагӀонцара тӀехьале

Цисканькъан Надия

Маьтсела бетта 30-ча дийнахьа «Эздий овла» яхача культурацарча проекто «Фуд гӀалаша шоашта чукъувлар?» яха кхетаче дӀайихьар. Мехкарча культуран оагӀонцарча тӀехьаленца дувзаденна лоархӀамедараш гулдир цу моттиго. Эггара лоархӀаме дола дакъа вай даьй гӀалаш меттаоттаяра говзанча, «ТӀехьале» яхача тӀоьговзанчий ишкола кулгал деча Султиганькъан Рамзанаца хиннача къамаьлах латташ дар.

Даьй истори, вахара никъ бовзийташ йола гӀалаш лораяр, хьалха хиннача тайпара меттаоттаяр мишта хила деза дийцар воккхача говзанчо. Гулбеннача хьаьшашта яйзар цу балхацара кӀоаргаленаш, таханарча заманца хьаьдържарашка гӀолла из боккха болх мишта дӀабахьа беза.

Султиганькъан Рамзана дийцар тахан вай гӀалаш малагӀча хьале я, иштта цу оагӀонцара кхоачамбоацараш белгалдир цо. Пхуй яхача юртара хьарца гӀалаш меттаоттаяр дӀабахьача балхах дийцар цо. Ма дарра дийцача, еррига

гӀалаш хьарцаяр цига, хӀаьта тахан из болх боккхача аьттонца дӀабахьар. Гулбеннарашта дийцар гӀалай юрташка кораяча цӀхьаца вай даьша леляьча хӀамаех. Къаьнара вай даьй истори довзийташ да из деррига.

ГалгӀай къаман гӀалаш кхы а бӀаьшерашка ца талхаш латтийтарах, тӀехьа тӀабоагӀарашка дӀакхачийтарах дийцар кхетаче. ГӀалай юрташ геттара чӀоагӀа лораяр вайх хӀаране декхар да. БӀаьшераш хьалха цига баьхача вай даьй, ноаной истори да из. Берригаш раьза болаш, дикка пайда боаржабеш кхетаче хилар цох.

Дешара мах бу денош

Ишколашка д'айолаенной экзаменаш

Гарчакханаькъан Сали

Ахкан хьалхарча деношка д'айолаенной вай республике ишкол яккха баьнний экзаменаш, цхьачарна уж я 11 класс, вокхарна – 9 класс. Йизза ишкол яккхарашта моттигаш кийчъьый экзамен д'айала, цунга хьалхе кийчо яра болх д'абихъаб республике. Вайна дагадоаг'ла «ЕГЭ д'алу даьщаноношца» яха болх чакхъабккха.

Цу хана боккхаг'чарна дайзар мишта, мича д'алургъя шоай бераша лоарх'аме экзаменаш, цар чоалхане а хала а хилар, фу де деза экзамен д'айала кийчлуца сага. Цу тайпарча Юмабалара балхо дикка г'ю ду, хьакхаштавоаккх дешархо хург'юлча экзаменца, психологически оаг'орахъара кийчву из эгаш, кхераш волча моттигага. Цул совг'ла, экзамен д'алург'юла майдаш кийчъьый мобильни хоамаш чакхдаргдоацаш, дуача х'аман лалашо ярца.

Чакхъьаккхай болхлой аттестаци, в'ашт'ехъььаккхай хоамаш д'алург'юла оаг'ув.

Шу д'адоладелча денз, экзамен д'айала Юмалуш дола балхаш даьд эрсий меттах, доазол арахъарча меттах, информатиках, географех. Царна юкье дак'ба лоацаш хиннав 2300 саг. Цу балхага хьехархой говзал лакхъара институте кийчъьый экзамен д'алург'юлча майдай 20 кулгалхо, ГЭК 50 доак'ашхо, Илмаех йолча кхелий 200 доак'ашхо, 1100 болх д'ахьоргбараш, иштга кхы д'ахо а. Экзаменаш д'айала езаш д'аязъь ва 3800 саг, царех 500 ОВЗ долаш ва. Экзаменаш д'ахьоргъя аьтинга бетта 1-25 деношка.

Иштга укх деношка ОГЭ д'алуш ба 9 класс яккхараш а, царех цхьабарашта цох т'ехъара экзамен хургъя, дукхбараш д'ахо колледжашка деша тарлу. Шоллаг'дола дешархой дак'ба ишколе юхадарг'арг'да, гуйран хьалхарча дийнахъа, д'ахо а 10-11 клас-

сашка деша дагахъа. Цар экзаменаш яла езаргъя эрсий меттах, биологех, географех, математиках, доазол арахъарча меттах. Уж экзаменаш д'ахьош хургъя аьтинга бетта 2-19 деношка.

Бераш д'акхувларг'да цу г'улакха лаьрх'ла кийчъьый ишколашка. Х'аранена къьаьгга гуш хург'да ше мишта дийшад ишколе яккхача хана, е зехъа ха йоаеш ваьг'лав, дешарца чам боацаш. Дешархо-

чоа ховчун боаг'лаш бола мах берг'ба цу г'улакха т'ахъажа оттабъа наха.

Дешархой аьттув балба экзаменаш д'айала!

Самукъане берий ахка

Мишта сало'арг'да укх шера вай мехкарча дешархоша?

Гарчакханаькъан Сали

Д'адоладеннад ахкан хьалхара денош. Бераша б'арчча шера сатийсад из ха хьат'акхачарга, тайп-тайапара уйлаш, дагалаттараш дувзаду цар цу ханаца. Цхьачар лерх'лоамашка баха, г'алашка хъажа; вожаш сало'ача берий лагерашка баха кийчлуш ба; кхоалаг'бараш форда т'ла баха безам болаш, цу денга хъежаш хул. Иштга берашта юкье хул исбахъален литература деша ловраш, шоаш т'ехъабусача Илманца дувзадена г'алаташ Юмаде дагабараш, велосипед хахка, даьца хъунаг'ла баха лерх'лараш. Берий чам бола х'амаш дукха хул, цудухъа из муг'л геттара д'аб'аьхбе йиш яр.

Малаг'ча тайпара берашка ахка д'адахъийта лаьрх'ла да вай республикере л'аьдал? Цу хаттара геттара дика жоп лущ да вай мехкадас Келаматанакъан Махъмуд-лаьлас цу хьакъехъа аьннар. Цо яхачох, пачахъалкхено боккха теркам т'абохийт берий ахканара сало'ла ха ма хулла хозаг'ла а пайданег'ла а хилийта г'ертташ. «...Ч'оаг'ла лоарх'аме да х'ара бер, ший сало'ла ха дика д'айихъа ца леш, унах'цено ч'оаг'ье, керда х'ама Юмаде, шийна ховш дола х'ама дег'лакхувла а керда доттаг'ий лаха а таро йолаш хилар. Укх шера 3700 бер сало'лаш хург'да республикерча лагерашка. Къьастта а теркаме эц т'ема операце доак'ашхой дезалашкара бераш, иштга таро дика йоацача дезалашка кхувш боаг'лараш

– царна хоалуш хила деза шоаш зувш а шоай оаг'ув хьаллоацаш а хилар. Иштга т'хона лоарх'аме да Г'алг'лайчено Запорожски об'ластера бераш т'лаэцарг'хилар – царна лаьрх'ла кийчъьый ахкан сала'лара эшарг'юла йизза программа. Т'хоай хур даь берий сало'ла ха сакъердаме, кхерамах х'ама доацаш, пайда эцаш д'аяхъийта г'ерт т'хо».

Укх шера, хьалхе кепе т'еха ма хиллара, республике бераш т'лаэцаш хургъя «Аьрзи», В. Комарова ц'ераг'ла берий унах'цено тоаяра лагераш, «Къона патриот» яха сало'ла а т'ема г'улакхага кийчбу а лагерь. Уж еригаш а хозача, л'алам д'аьхий долча моттигашка я. Масала, «Аьрзи» лоаман ширача Аьга-Кхален гаьна йоацаш улл. Укхъаза берашта гу тамашийна Кавказа лоамаш, гувнаш, масса хиш, Кхычъаьго йиш йоацача тайпара ораш,

аьлеш, г'алг'лай къам лорадаь с'гала бовхъаш даха латта г'алаш а в'овнаш а. Еригаш хозал йийца а варг'вац. Иштгача Маг'албика кхален а Шолжа кхален а моттигашка я вожаш а.

Царел совг'ла, бераш дешаш долча ишколашка болх беш хургъя 33 берий майда. Цига б'арчча денош сакъердамеча, пайданеча вахарах диза хург'да. Царга хъежаш я спортивни яхъаш, тайп-тайпара чулоацаш а лостам а бола сурташ дехкара яхъаш, бе-бе ловзараш, иллеш, халхараш, сакъердаме книжкаш а кинофильмаш а. Цхьачар экскурсешка ухаш самукъадоаккхарг'да шоай. Цу г'улакха дукха гаьнабала а безац дешархой; вай кхаленашка я даьй истори, вахар, къахъегам, исбахъален говзал йовзийташ йола музейш, хоза моттигаш, ц'ихеза нах баьха урамаш, сийленгаш, кхыяраш.

Сало'ача лагерашка яккха ха ц'аккха а йицлургъяц берашта, шоаш дунен чу мел йоаккхача хана. Цига бовзарг'ба дукха доттаг'ий, ц'адахъарг'да даим цар хоза уйлаш сомайоахарг'юла цига даьха сурташ, шоай хьехамчаш хинна лаьтгача нахах бола дагалоацаш. 60 шу хьалха се хинна «Зорька», «Лоаман фо» яха берий сала'лара лагераш х'анз а, дег т'ла й'овхал юташ, дагаух сона. Цхьаккха х'аманца хувца йиш яц цига д'адихъа денош: хъунашка г'юлла лелар, Ч'ишкерча Орга т'ла хьалг'уллача т'аьх валар, ахка сомаш гулбар, б'ючаб'арий басаро кулгаш лаьрждар, кхы массаг'ла да дагда доаха дика х'ама. Эггара хьалха уж г'улакхаш леладеча берашта боарам боацаш боккха сало'лам хул цох.

Вай берий укх шера дега ма хетта сала'ла аьттув балба.

Археологий теркам т'лаэзар Гиретерча дото г'ирсо

Гаьгенаькъан Марина

Российски археологашта безабелар Гирети яхача г'алаш яг'ача ширача юртара корабаь г'ирс. Къьастта къовсаме баьлар малхарча кашамашкара корабаь качъуллабу дото г'ирс.

«Говзанчаша яхачох, цу тайпара г'ирсаш хул барх'л са болаш, х'аьта Гирете корабаь ийс са болаш ба, цудухъа тохкамхошта юкье къовсам ба 8, иштга 9 таьрахъ къоастадеш. Из г'ирс корабаьб кхоалаг'ича кашара, из болх баьб моттигерча говзанчаша», – аьлар «Т'ехъале» яхача г'ишлонхой-меттаоттадерий Ишколе.

Белгалду, из XVIII-XIX б'аьшерашка лелабаь г'алг'ий кхалнаьха барзкъа хозду г'ирс хилар, вай доазон т'ла из баьннаб, XV б'аьшере т'акхачалехъ.

Галгъай къаман тешаме доттагъа

Галгъай мехка хилар Серго Орджоникидзе 140 шу дузаш хилара хетаяь Илман кхетаче

Газданаькъан Ахьмад

Галгъайчен столице хилар «Тема гулакха кулгалхочун, революционера, паччахьалкхен болхлочун Серго Орджоникидзе никъ: истори, таханара цун маан» яха Халкъашта юкьера Илман-практически конференци. Илман кхетаче хетаяь яр воккхача советски паччахьалкхен болхлочун, СССР дегъаяра дакъ тла керттера дакъа лоацаш хиннача болхлочун 140 шу дузаш хилара. Из иштта хиннав, Къилбаседа Кавказа исторе лоархъаме моттиг длаолацаш.

Конференци кийчъяр яр Иоахарганаькъан Ч.Э. церагъа Галгъай гуманитарни Илмай Илма-тохкама институт. Укх масехк шера а цига длакухъ Кюаргга мах оттабара дола дешаш дувца кхетаченаш.

Из кийчъеш а длахош а шойа низ вшагътехар хьалхале лелаеца боахамаша, мехка кхелахой юкъярлоно, цо белгалдир, цу гулакха паччахьалкхен лакха мах хилар. Академически болх вшагъболлаш, новкъостал дир дешареи Илмани Министерствос, Галгъай мехка Российски исторически юкъярлон дакъо, политически Илман Российски ассоциация Галгъай, Габартой-Балкхарой мехкашкарча доакъоша. Цу тайпара боахамашта юкьера кхелахой бувзам лелабаро таро елар, дика Илман-исторически анализ е, шойла бувзам лелабара тлехъа къамаьл

дладахъа.

Георгий Константинович Орджоникидзе ваьв Гуржегъа, таронах вехача влэхийча сага дезале, цо яьккхай Тифлисера фельдшера ишкол. 1903 шера из длакхийтар большевикех, цо хержар партийни балхатла лелаергъола Серго яха цли. 1917 шера революци яллалца, цо къайлагъа болх лелабир, цкъа лаьца а ланзар из, Якуте ваьллар лаьца, хлаьта Граждански тема шерашка из вар Россе Къулбехъен Чрезвычайни комиссар, из кулгал деш хул Тирка тла Деникина белогвардейски блу бохабеш лаьтгача тема.

1932 шера Орджоникидзе кулгал деш хул СССРа езача промышленноста Наркомата, цо тлахожам а лоаттабеш, йоккхий Магнитка, Уралмаш хьалъю. Наркома валар хилар 1937 шера савкура бетта 18-ча дийнахъа; советски промышленноста кулгалхошта духъала низаш деш хилар бахъан долаш, Сталинца къовсам латгача хана.

Галгъайче из паччахьалкхен болхло тлаэц, исторически оаглонга диллача, галгъай этнос дегъайоалайра, къаман паччахьалкхе оттаяра лоархъаме дакъа юкъедена саг санна.

Къилбаседа Кавказе тлом лаьтгача халача шерашка, керда паччахьалкхе хьакхоллаш, цо ше гойтар, моттигерча бахархоех кюаргга кхеташ вола политик санна, цун тлехъа яр галгъай къаман тешшаме новкъост яха цли.

1919 шера, Россе Къул-

бехъен Чоалханеча хьалех волча комиссара кхерам тлабенача хана, галгъаша тешшаме лочкъавора из шойа юрташка, цу юкъяе яр Мужече, иштта Жайрахъа кхален Пхъуй яха галгъай юрташ.

Тлехъагъа цо лакха мах оттабара Тирка тла Советски лаьдал оттара галгъай къамо юкъеденача дакъа, цо дика лорадора Лоаман АССР вшагъйоллаш галгъай хьашташ, цул тлехъагъа Наркомтяжпрома керте ше этгача, цо тлахожам лоаттабара Тирка дукъ тла геологотоккам бара, из бахъан долаш хъайийллар 1933 шера Магъалбике мехкадаьтта доаккха моттиг.

Кхетачен доакъашхошка ше къамаьл деш, гуманитарни Илмай ИнгНИИ кулгалхочо Оздой Джамбулата белгалдир, Серго Орджоникидзес ерригача Къилбаседа Кавказа лоаман къамий, дукхагъа дакъе галгъай вахаре доккха дакъа лаьца хилар. Ше къамаьл деш, института кулгалхочо белгалдир, XX-ча бляшерен доккхий исторически гулакхаш цу паччахьалкхен болхлочун цера дувзадена хилар, уж накъадаьлар дукхача шерашка мохк дегъабоалабеш.

Оздой Джамбулата ше тешаш ва аьлар, Серго Орджоникидзе йита дукхача оагъорахъара тлехъале таханарча архивашка, кердаца Илман балхашка лелаеш а, къамашта юкьера барт чюагъбеш а хургхиларах.

Цул совгъа, Галгъай Илма-тохкама института кулгалхочо яхачох, цу

йоккха цли йолча сага карагъаьнначунна иштта лакха мах оттабеш хиларо, Даьхен исторен Илма дикагъа дегъадоаладергда, Россе къамашта юкьера даяхача ханашка леладаь гулакхаш дикагъа вшагълдохка Илманхошта новкъостал а деш.

Илман кхетаче дакъа лоацаш вар Галгъайчен вице-премьер Муталаланаькъан Хьажбикар. Цо баркал аьлар Иоахарганаькъан Ч.Э. церагъа гуманитарни Илмай института кулгалхошта, болхлошта; цар иштта дика вшагъбелла из болх длахош хиларах. Цо белгалдир, Серго Орджоникидзе Кавказа а ерригача Россе а къамий исторе дакъа хилар.

Длахо къамаьл деш, цо аьлар, таханарча хьалашка цу сага шийна тлехъа йита кюарга политически, культурни лар нийса кхетаеш хиларо таро лу барт, цухъоагъо йолаш длахо дладахъа, къамашта юкьера гулакхаш леладе.

Кхетаче длахош, шийна хетар аьлар юкъярлон викало, мецената Малсаганаькъан Ахьмада. Цо белгалдир, Серго Орджоникидзе Даьхен исторена юкъяе доккха дакъа лаьца саг хилар. Из хъежар нийсхон тлехъа хила, цо цу тлехъа къовсам лоаттабир. Серго Орджоникидзе лоамарошта хьалхашка ше денна дош кхоачашдеш хилар, цар тешам ца боабеш, цудухъа из даим вахаргва дикача тлехъен дегашка, яхаш, дийцар Малсаганаькъан Ахьмада. Магасе длайихъача Халкъашта юкьерча конферен-

це Илманхошта хьалхашка лоархъаме академически оаглонаш белгалдир, уж лаьрхъа яр Серго Орджоникидзе исторически тлехъален нийса мах оттабе.

Илманхоша кюаргга маан дир цун чоалханеча, дукха оаглонаш чулоацаш хиннача наькъа, цунца цъхъана мах оттабеш; революционер, блухочун, советски лаьдал долаш енача цлихезача «халача шерашка хиннача командарма».

Конференце балха лоархъамегъа дола дакъа длаолацаш дар исторически дагалоаттам лорабар, цига теркама юкъяе дар, эггара халагъа йолча ханашка Къилбаседа Кавказе дахача къамий вахаре Орджоникидзес доккха дакъа лаьца хилар.

Цу тайпара кхетаченаш длахош хилар даим а лаьрхъа да академически бувзам дегъабоалабара, мехкашта, халкъашта юкьера Илман-гуманитарни бувзам чюагъбара. Галгъайче длайихъача кхетаче дукха доакъашхой бар, цъхан майдан тла вшагълхийтар ерригача Россера историкаш, кавказоведаш, архивисташ, культура лелаераш, Гирмера Якуте кхаччалца.

Профессионални юкъярло гульелар цъхъана, кердаца тохкамий толамаш гойтара, шойла дагабалара. Из кхетаче длахош хилар хьаллоацаш къамаьл дир Галгъайчен ИнгНИИ исторе отдела кулгалхочо ларпенаькъан Лейлас. Къамаьл даьрашта юкъяе бар мехка тайп-тайпарча моттигашкара говзанчаш.

Селий мехка исторически ишкола викалал бар, цигарча паччахьалкхен университета профессораш Далгат Эльмира, Иманутдин Сулаев; Гирман культуран, искусствон, туризма университетера енаяр гулламе дакъа лаца профессор Шендрикова Снежана.

Тохкама балха говзал йикъар Нохчий паччахьалкхен университетера исторически факультета декана Гюнчас Бегуев Сулеймана, хлаьта академически музей юкъарлон уйла йовзийтар Батчаев Шамала, из вар Къарший-Черсий музея-заповедника революци ялале хиннача исторе отдела кулгалхо.

Къабстта терко тлаозаш бар Саха Республикера (Якути) баькка хинна хьаьший: Хангаласки кхален культуран, дин-эзде деглаахара урхаллен кулгалхо Варламова Фекла, цу кхален Г. В. Ксенофонтова церагача мехктохкама музея кулгалхо Мартынова Елизавета, иштта музей керттера болхло Тимофеева Наталья.

Цар бена никъ клоаргга белгало йолаш бар, хлана аьлча Якути геттара гаьнара оагIув я, цига ший хана Серго Орджоникидзе паччахьо Иовахьийта хиннав, мехкахьаьккха. Из хиннай XX бляшере революце хьалхара ха. Якутера баьккача хьаьшаша таро елар, цо Сибре якккхача ханара вахара ха го, цо геттара мах болаш дир конференце сурт.

Ерригача конференце яь докладаш яр 40 гаргга, уж яр йоккхача кхетаченна чуйоагIаш. Доакъашхой хьежар дукхача хаттарашка, уж дувзадена дар XX бляшера Россе революце заманца.

ЛоархIаме моттиг

дIалаьцар Г. К. Орджоникидзе, Къилбаседа Кавказе Советий Iаьдал отгача хана, доккха дакъа лаьца хиларах къамаьл деш. Къабстта йола тохкама оагIув хетаяь яр СССРа еза промышленность дегIайоалаеца цун комиссара лоархIаме дакъа юкъедена хилара, цо кулгал деш хьаххеллар Советски паччахьалкхен экономически кIийле.

Къабстта йола терко тIаяхийтар докладаш еш хиннараша, Серго Орджоникидзе йитача таханарча исторически тIехьаленна, иштта къоастайир цун Даьхен историографе, культуран, литературан оагIув. ЛоархIамеча балха дика оагIув я Илман юкъе керда архивий материалаш яхар, Граждански тIема исторех бола тамашийна хьаст хьаххоллар, цар таро лу Кавказера хьал довзара йола кIийле йоаржае.

Йоккха кхетаче даяхьарал совгIа, секцешка дукха къамаьлш хилар. Конференцена чубоагIаш кхоь культуран-сердалон гIирс бар. Масала, «Къулбехье» телефабрика кулгалхочо Воскобойник Константина (Краснодар) гойтар вIашагIкхетара доакъашхошта «Сергой тур» яха документальни фильм. Цо хьайовзийтар кIезига йовзаш йола революционер Кавказерча вахара ханацара моттигаш.

Илман-практически конференце массайолча оагIорахьа даьча къамаьлий чаккхе еш тIаййцар, паччахьалкхен Iаьдала моттигашка болх бара дIахо де лерхIараш. Каьхата тIа Илманхоша, эксперташа вIашагIдеккар исторически дагалоаттам лорабара, культуран-дешара даькъ тIара хьал дегIадоаладара керттера лостамаш, уж

доагIаш да ГIалгIайчен Паччахьалкхенна; мехка дешара, Илман Министерствонна, иштта республикан арахьарча бувзама, къаман политикан, зарбан, хоамий Министерствонна.

ВIашагIкхетара доакъашхоша шоайла бувзам лелабеча боахамашта дукхагIа могадир, къамашта юкъе цхьоагIо хилар, иштта Къилбаседа Кавказе Граждански тIом латгача хана турпала къовсам лаьтгача ханашкара исторически масалаш кхувлаш хилар. Терко тIаяхийтар паччахьалкхен кагирхой политика тахкара, из кхоачашьара. Даьхенцара безам совбоаккхаш, кагирхошта кхетам баларах дола хаттар а дийцар. Из болх дIахьош лелае могаеш я конференце вIашагIехька материалаш, масалаш гойтара Г. К. Орджоникидзе Къилбаседа Кавказа къамашца айхха бувзам лелабаь хилара балха оагIонаш а юкъейоахаш.

Конференце чаккхе еш иштта чIоагIдир ГIалгIайчен доазон тIа Г. К. Орджоникидзена сийленг оттадар. Из болх лелабеча оагIонна могаду паччахьалкхен йолаш йола мемориальни моттигаш дегIайоалаеца новкъостал дар. Хьалхарчарех лаьрхIар кхелахоша Мужечара Серго Орджоникидзен музей-цIа тоадар, иштта МагIалбик-Шахьаре советски паччахьалкхен болхло чун гIов оттадар.

Гулбеннараша белгалдир кинематографеца истори доаржадар. Иштта могаду федеральни, моттигерча боарам тIа хьаллацар Граждански тIема ханашта хетадаь исбахьален фильмаш дахара юкъарлон кхоллама болх. Уж дукхача наха довзийташ хургда Серго Орджоникидзе цу

юкъе дакъа лоацаш мишта къахьийгад. Цо таро лургья исторически оагIонаш дукхача наха йовзийта.

Академически юкъарлоно белгалдир, Советски Iаьдал хьаллацара ГIалгIай къамо 1918-1919 шерашка юкъедена дакъа лоархIаме хилар, бакъда Г. К. Орджоникидзе ше мах оттабарга диллача, Тирка тIа лаьтгача тIема оагIув хувца таро хилар из бахьан долаш. Из исторически моттиг белгалъеш я архивни каьхаташка, иштта дукхача тIемах долча дувцарашка, кхьметтел КIайча болама викалий оагIорахьа долча хоамашка а, ГIалгIай лоаман бIухой тоабаш духьальотталуш, дика вIашагIехькаш хиннилга дувцаш.

Илманхоша, цхьа уйла йолаш, лаьрхIар; Серго Орджоникидзен тIехьале дика тахка езаш я, дIадахача шерашка хиннача идеологе политически оагIонаш юкъера а йоахаш. ДIабахьа безача тохкама балха е еза керттера терко я, хьалхара советски къаман политика отташ, мехка къаман кадрей таро дегIайоалаеш, цо бокъонца юкъеденар довзар.

Илманхоша чIоагIдир, керда каьхаташ юкъедахаро лакха пайда луш хилар. Хьалха довзаш цахиннар Илман балха юкъедаларо таро лу Къилбаседа Кавказе лаьтгача Граждански тIема дукхача оагIоний хьал дика доаржаде. Кердадараш юкъедаларо дукха довзийт Серго Орджоникидзена карагIаьннараш.

Цоь боалача пайдан оагIонга диллача, лоархIаме толам баккха таро хилар МагIасе кхетаче даяхьарах. Хьагуш йолча материал кийчдаь статьяь книжка арадалар лоархIаме да. Цунна чубоагIаш ба 33

клоаргга Илман болх, цар автораш ва 45 хьалхале лелаю тохкамхо. Цу тIа ба КIоргга мах оттабеш бола къахьегам, из накъабаргба историкашта, аспиранташта, гуманитарни лостам болча студенташта, иштта XX бляшере Даьхен истори, Советски паччахьалкхе отташ хинна хала ханаш тохкачарна.

Конференце программа дикагIа хургIолаш; хьаьшашта, цун доакъашхошта лаьрхIа вIашагIеллаяр ГIалгIайчен дагалоаттама моттигашка гIолла йола экскурси, уж я бIаь шу хьалха хиннача гIулакхашца ювзаенна моттигаш. Тохкамхой таро хилар республикан дийна истори довза. Уж я Кавказа бахархой вахаре лоархIаме хувцамаш юкъедахьа моттигаш. Уж дIаболабелар Шолжа кхален лоаман ДаьттагIара, иштта Мужечара, уж моттигаш йовзаш я Граждански тIом латгача хана укхаза Революционни комитетта штаб лаьтга хиларца, цу хана партизаний низ вIашагIболлаш йола керттера моттигаш яр уж.

Цул тIехьагIа, Илман-культуран программа дIахойихьар ЖIайрахьа лакхача лоаман кхале. Хьаьший бахар цIихезача Пхьуй гIалай комплексе, цига йоаржайир лаьрхIа йола историко-документальни экспозици. Цу гойтамо хьаххолл цу ханара унзара ханаш, иштта Къилбаседа Кавказе лаьтгача Граждански тIема цхьацца йола оагIонаш, цу кхерах даьча гIирсашка Ревкома керттерча штабах цаI хиннилга хьалхадоккхаш.

ТIехьара уж сайцар Фуртоуг яхача къаьнарча юрта. Укхаза лаьрхIа хьаьдийллар мемориальни ул, из хетадаь дар Г.К. Орджоникидзена, иштта С.М. Кировна. Дагалоаттама белгало хинначул тIехьагIа, лаьрхIа йола экскурси йир, цига дийцар ГIалгIайче баькка хиннача советски кулгалхоех, цар лоамарошца барт баь хиларах.

Конференце доакъашхоша баркал аьлар иштта дика шоаш тIаьцарах, профессионаьни къамаьл дIадахьара лакха кийчо яь хиларах.

«Сердало» газета оагIонаш тIа оаха касткаста дувц Серго Орджоникидзен вахарах, цун лоархIамеча гIулакхех, исторе оагIонаш белгалъеш. Цо ГIалгIай къаман йитар ший йола дика цIи.

Орджоникидзе дика кхеташ вар моттигерча хьалах, лоамарой Iадатех, цун лерхIам бар царца. Къабстта из бахьан долаш, таро хилар цун, центральный Iаьдалаи моттигерча бахархоштеи юкъеотта, цунца цхьана ГIалгIай дегашка боккха дагалоаттам буташ.

14 ДОГІАШ ЛАТТАРАХ

МагІалбикера
биъ урам
тоабеш, къахъега
лерхІ мехка

Султиганъкъан Йоакъап

2027-ча шера вахарера моттигаш меттайоаларяха йолча къаман проекта Голла Маяковске, Крылова, Крайни оала урамаш, иштта Шаденакъан цІерах бола урам тоабеш; къахъегаргда МагІалбике. Из хоам тахан «Сердалога» бир шахъара администраце.

«Керда асфалт билла, гІашлой никъ тоабаш, сийрда лампаш егІа, куц эргадокхаргда урамий. Бахархошта йоккха паргІато еш хургда из гІулакх», - йоакхоама тІа. Иштта теркалду, шахъаре эггара хълхарча оагІонца тоае еза моттигаш белгалъеш долча хоржамашка онлайн дакъа лаца йиш йолаш болга бахархой. Укх бетта 12-ча денга кхаччалца хургда хоржамаш. Дизайн-проектта харжа йиш я zgorodsreda.gosuslugi.ru. порталга Голла.

Шахъара куц тоадара тІехъа белгалдеш дола хІара хІама лоархІама да тахан. Шахъарера сквераш, салоІаш йола моттигаш, наъкъаш, урамаш тоадеш болча балхакъе массане дакъа лацар пайда беш да.

Терроризм яха
зулам бакъдеш
хиннар,
дІалаьцар
Росгварде
болхлоша

Султиганъкъан Йоакъап

Терроризм яха доккха, бІеха зулам доаржадар бакъдеш хинна саг дІалаца аьттув баьлар Росгварде болхлош. Из хоам «Сердалога» бир Къилбаседа Кавказа моттигашка цу оагІонцара болх дІахъош барий зарбан болх лелаберашкара.

«Интернета оагІонашка Голла терроризм могаеш хинна саг хъалаца мехкарча МВД, ФСБ болхлошта ГІо дир ОГВ(с) оагІонца декхараш кхоачашдеш болча СОБРа болхлоша, мехкарча Росгварде «Беркут-Юг» омоно», - йоак тахан тхога бенача хоамо.

МагІалбикерча вахархочо укх шера наджгоанцхой бетта, федеральни оагІонца лохаш волча зуламхочо даьр бакъдеш, хІамаш яздаьд интернете.

Цунна духъала ГІулакх хъадийллад Іаьдало.

Арара хаоттам

Хаоттам хувцабалар теркаме лоацаш ба мехка

Султиганъкъан Йоакъап

Хаоттам массахана вайна уллув ба, цІен е квартиран ниІ дІайийллача... Къаьстта чІоагІа теркаме лоац вай цунца дувзаденаш ха еча, ца соцаш догІаш латташ е мух баьнна, геттара чІоагІа йокъал отташ.

Вайна дицдаланза, массахана дагалатташ да 2002-ча шера Іаьржа хий дарах хинна хатар. ВІалла дага а дарий цу хана мехкахошта; гобаккха гувнаш, лоамаш долча мехка из тайпара кхераме сурт оттарг ма дий, аьнна? Цу хана денз, цох доккха масал хинна, лоа дашаш е геттара дукха догІаш латташ ха эттача; цІаьхха, хила тарлуча хатара духъала кийчо е отт вай мехка. Вай мехкадас Келаматанъкъан Махъмуд-Іаьлас хІара шера йоккха терко еш хІама да из. МЧС болхлош, иштта кхыбола къахъегамхой вІашагІехе, кхетаченаш ю цо, кхераме йола ха дІаьллалца фийла, дагадоацача хана эккха тарлуча хатара духъала кийча хилара тІахъеаш.

Мехкарча хин боарам бусташ, айденнадий хъожаш 24 сахъата тІахъожам лоаттабу вайцига. Иштта цу оагІонцара хатар эккхе а, хина гарга долча наьха боахамашта, гІишлошга зе ца хилийта хъожаш къахъег, де йиш мел йолча хІаманца кийчо еш.

Хий айденна тІехдахар кхераш, йоккхача машинашца, тракторашца хин моттигаш цІенъеш; догІан хишта лаьрхІа йола моттигаш, ораш хий дикагІа дагІоргдолаш мукъадоахаш; болх лоаттабеш хул, иштта гонахъара бердаш, тІаьш чІоагІдеш къахъег. Цу тайпара хатар ийккха хІама хуле, нах дІачубугаргболча моттигий, иштта царна эшаргдолча хІамай кийчо яьй тахан. Мехкадас лакха терко еш дІахъош болх ба из.

Иштта унзара хатар, цІаьхха, хъаьттача хургдар духъальоттаде хала да... Іалама хІама вІалла дагадоацача тайпара хувцадала тарлу, йоккха юкъ ялале. Дукха ха йоацаш, ца соцаш догІаш латтараш чІоагІа зе хилар Селий, Нохчий мехкаш-

карча наха.

Коашка, цІенюшка чудаьлар хий, дохадир наъкъаш, тІаьш. Тикашка, гІишлошка чу мел йола хІама гІоадаь, ийрча суртдар эттар. Цъаьца йолча моттигашка вай мехка а хилар зе, наъкъаш толхадаь, лаьтта Іотекха моттигаш я, ковнаш дизза хиш эттар.

Республикера хъакимаш, ГІо деш лелараш, бахархой оарцагІбаьлар; хатар дІа-хъа ца даржийта гІертташ. Укх шера массане дика кхетадир, массехк дийнахъа ца соцаш, кхайса делхача догІаша мел чІоагІа хувца йиш я гонахъара сурт.

Ма дарра аьлча, моллагІча хІаманна духъала кийча хила везаш да-кх. Кхыча тайпара хъо хъежача, ахкан ха юкъекхача, массайолча моттигашка шийла фо хъадеттаргаш оттае езаца кхоачаш, ла ма мога Іимеца йІовхал отт, баьццара аренаш ІажагІьерзау геттара чІоагІа хъежача маьлхо, лаьтта эттлаш йокъал отт.

Укх тІехъарча итт шера, вай мехка хулаш бола хаоттам ба из. ДогІан тІадам божарга сатувсаш, хъагаш хул нах йІовхало оттабийя, цул совгІа хъунашка, аренашка цІераш

ювлар кхерам болаш, фийла хила везаш хул. Хаоттама хІама шин тайпара хул...

Эггара хълхха юртбоахаме къахъегарашта, гІишлон балхашта, туризма, наъкъаш тоадара, ЖКХ, иштта кхыдарашта новкъарле еш; догІа латташ хул дІаьхача денна ца соцаш; тІаккха аренашка мел дола ялат доагадеш, бешамаш йоаеш, хъайбаш дажаш йолча моттигашка, мерца ІажагІьенна чІегІ мара хІама ца дусаь; ара болх беш валла йиш йоацаш; йІовхал, йокъал отт.

Теркалде деза, иштта хаоттам латтача хана дуккхача наьха могашал а эшалулга. Къаьстта ха яхача, дегІаца цъаьца лазараш долча нахца геттара хоалуш хул хаоттам иштта хувцабалар. Тахан вай кхетаду массабола цу оагІонцара болхлош, бахархой, вІалла а ца меттача хана, хаоттам хувцабалара духъала кийча хила безилга.

Вай къаман юкъе оалаш да-кх цох лаьца дувцаш хилча, хаоттам вайга хьатта хувцалуш бац аьле, из да-кх тахан боагІлача боараме кхетаде дезар. ЦІа, моллагІа гІишло хъалье оттале, уж деррига хІамаш теркаме лаца деза.

Хиш айденна болх хуле; зе хила, деррига дохаде тарлуш долга керте а оттадеш; дІабахъа беца гІишло хъальгъара болх. Итт метр хиллал хин дІаховаьле цІенюш, гІишлош еш моттигаш я вай мехка, из нийса хетац сона.

ХІаьта цъаькхха а да теркалде, хъоахаде дезаш. Итташ шерашка догІан хиш дІаулаш хинна харшаш, лаьтта дІачухъекхаш дІадукъаш, цІенюш хъалду тахан наха. ГІишлош хъальгъа хъакимаша, иштта наха теркалде, уйла е езаш хІама да из.

ДогІаш латта ха хъаьттача, лаьтта Іотекхе, наъкъаш дехе дІадоал, тІаккха миллионаш доадеш, уж юха тоаде отт хъакимаш. Тоадаь латтарий хъал а юха ши шу, кхо шу даьлча талхаш хул. Юхъанца цу хІамай уйла ца яр да из.

Дукхача хана денз, догІан хиш дІаулаш дола такилгаш, харшаш дита, массайола моттигаш дІашаьрье ца гІертташ. Наькъий йистош а бордюрий мугІарца чІоагІьяь хила еза тахан; иштта ца хуле, вІалла дагадоацача цъан дийнахъа наькъа йистошкара асфалт догІан хиша бохабе тарлу, цул тІехъагІа беррига никъ Іубихъа баьннаб.

Масалаш-м кхы а дукха кхула йиш я, хІаьта эггара керттердар хила тарлуш долча хІамай уйла яр, кийчо яр да. ЙІовхалах лаьца вай дувца эттача, 30-40 градусага кхоачаш хъал этта, сигалара догІан тІадам Іубожаш боацача хана; наьха вахарера дукха гІулакхаш юхасовц, цъаьккха хІама хъаде низ хилац.

Цу гІулакха духъала а кийча хила беца массахана. ДІаьогІа еза шортта гаьнаш, дІакІальотта Іи хургдолаш; юртташкара остановакш лерттІа хъатоае еза, Іимецача, кхорзаденача дийнахъа наьха маьлха кІала латта безаргбоацаш; шаьрача моттигашка Іамарч хъаде деза, гонахъа кІарцхала, миша, дакха, къоахка гаьнаш егІа.

Де йиш яраш-м, де дезараш-м дукха да, цу гІулакх болча къахъегамхой болх ба из, хІаьта тахан вай белгалдераш-м хилча дика, пайдане хургдараш да.

Бакъда массанега кхоачаш дола цъа декхар - моллагІча тайпара хаоттам бале а, наьха кхерамзлен хъал лорадар, хила тарлуш дарий хълххе уйла яр, кийчо яь хилар.

Эри тладаьннача зизай хозал

Вай мехкара баьцовгIаш лораяра тIехьа, кьахьегаш ба Илманхой

Султиганькъан Йоакъан

«ПалгIай мехкара наггIа хьа мара нийслуш йоаца, дIайоалаш латта баьцовгIаш» яха лакха начIал долча Илманхоша, биологически Илмай кандидаташа Хьаьшанькъан Султана Лидас, Дакананькъан Кьурейша Марета оттабаь Илман болх кьаьчар тахан са доалахьарча библиотеке.

Ма дарра дувца велча, хIара сага хьаькъал дIа ма эцца дола беркат да ала йиш я цу книжках. Ше вахача мехкара баьцовгIаш йовзаргья из дийшачоа, хIаьта из хар, сога хаьтIача, лоархIаме да тахан.

Бера хана денз, аз чоагIа тамаш еш хинна хIама да, бIарга хоабаллал мара боацача фийгах, хIамилгах бIарччага, кIотарг, бIарг тIа ца отташ хоза дола зиза мишта хьахул... БIаьстан хоза ха хьаьтIа, баьцIарча дувхаро деррига Иалам тоадича, вай кхетаду тамаш яь ца валлал дола хIамаш цу «дуненца» дукха долга. Цудухьа баьцовгIай вахар довзийташ яздаь мел дола хIама сага лоархIаме, доккха да. Из книжка оттадеш чоагIа кьахьийгад Илманхоша.

Мехкарча биологеца дувзаденнараш довза безам барашта ма боккха аьттув ба из, аргдар аз-м тахан! ХIара баьцовгIах лаьца ала йиш мел яр цу тIа долаш да, цул совгIа кьаьстIа терко еш дувц наггахьа мара нийслуш йоацарех, дIаялар кхерам барех. Автораша белгалду, цу баьцовгIай вахар хадаргдоацаш, малагIа болх лоаттабе беза. Цу юкье да лавтIаш дIалуьцар, цIераш летаяр, цу моттигашка хьайбаш доаждар, цьхаккха боарам боацаш уж баьцовгIаш гульяр, иштта кхьдараш а.

Вай мехкара Иалам тамашийна хоза, беркате кхеллад Дала. БIаьшераш хьалха баьхача вай даьша боккха пайда эцаш хиннаб мехкарча моттигашка хьахулача баьцовгIах. Цу хана хиннаб, тахан а болаш ба дукха беце а, царех молхаш кийчьеьш бола дарбанчаш, хIаьта царех боккха пайда хулигIа-м дувца ца эшаш ховш да массанена. Цьхавола саг духьбал баьцIаьцIардар мара дарба дIагIаьцIаш хилац. Вай мехка хьахулаш йолча доккха дарба доаллача баьцовгIах дувц книжка тIа.

Шахьарерча вахарга Iемача эзараш болча наха вIалла царех дарба доаллий, фу де йиш я хац. Ховш хиннарашта а тахан дицденнад ала йиш йола хIамаш да книжка тIа белгал-

дераш. Книжка дешача хана, вай мехка Кьилбаседа Кавказа, Россе, дерригача дунен тайп-тайпарча моттигашцара бувзам хоалуш кхетаду, ше вахача мехкара Дала хьаденна беркат лорадар, дайна дIацадалиитар мел лоархIаме да.

БIаьхий ба вай мохк, дувца велча дешай низ тоьаргбоацаш. Ше ваха моттигаш яйзача ховргда сага шийна гонахьа мел доккха беркат да, пайда эца йиш йолаш. Из деррига цу книжкага гIолла дIахайта хьежаб шоай болх дIаки бовзаш, шаьрбаь бола Илманхой.

Таханарча кердадарашта тIехьакхе гIертIаш, доккхача толамашка кхача гIертIача наькъ тIа дIауха лачараш мара хIама ца дуташ, хьунаш теда увттIах. Иалам дийна хилар, цьхаккха хIаманца хувцалургдоаца, меттаотталургдоаца хIамаш цу юкье хилар дицденна е кхетадеш доацаш вай дале, хьал эшам болаш да.

Дунен хIама довзаш волча хIара сага кхетаде деза баьцовгIаш хаьдда дIаяларех кIалхарьяха езилга. Цу оагIонцара кхетам лакхбе беза наха. Бера хана денз, хьалхадаха деза берашта мехкара Иалам, тайп-тайпара баьцовгIаш мах баь, хам баь варгвоацаш долга. Кхьаьч-кхьаьчача цIераш етIаш, кьахетамех вIалла а хIама дисадоацаш санна, аренаш оачаш, овлаш тIехьа хьайоахаш наха пайда эца йиш йола баьцовгIай лар хоадаеш дола гIулакх дита деза.

Белгалде деза, тахан хьакхеллача хьаькъалга гIолла дукха гIулакхаш дIакхухьача хана цу

оагIонца дувзаденнараш дицде, терко ца еш дита йиш йоацIага. Халача лазарашта духьала дарба лехаш, вахар паргIагIа дергдола кердадараш доаржадеш, кьахьегаш ба тахан дунен тIа. Иштта кхестача юкье дагалаца деза, дуккхача лазарашта духьалара дарба баьцовгIашка гIолла корадаьлга.

Тахан эзараш молхаш я тайп-тайпара баьцIаш дIаетташ хьаьь, дика хиларца цIихеза. Илманхоша тахан дагалоаттадеш хIамаш да уж, кхьибараша а дицде йиш яц. Вай кьаман кхалнаха оттадаь из книжка боккха аьттув луш да ала йиш я вай берригача мехка. Хьамсара мехкахой, из книжка оаш деш; шоана ховргда наггахьа мара нийслуш доаца зиза мерендера малагIча моттиге хьахулаш да. Иштта шоана довзаргIа «Елений гIажий хоха», гуржий свертчий, гудайерай, Биберштейний, солсагIаьлен, селий клеомай, хIирий «крупкай», кавказски циска комара, «цхарал» болча шафрана вахар. Кхьича тайпара ала велча, цьхьаьцIаьлча моттигашка мара хьахулаш йоацача баьцовгIай тамашийна дIаьхий дола бIарчча дуне довзаргIа шоана. Сага вахаре баьцовгIаш йоккха, лоархIаме моттиг дIалаьца хинний массахана.

ХIаьта ПалгIайчен аренаш, лавтIаш Дала доккха беркат денна; ховчоа, хам беш волчоа хьаьца шортта пайда бенна да. Лакха мах бола гаьнаш, зизаш, кIотаргаш, баьцовгIаш йолаш мохк хиннаб ер массахана.

Дакананькъан Марета, Хьаьшананькъан Лидай книжка

лаьрххIа ха кьоастаяь довза дезаш да, вайх хIаране декхар да аргдар аз-м цун чулоацIам бовзар. Дуккхача шерашка, тIехьа тIабоагIарашта чоагIа наькьадаргдолаш, пайда эцаргболаш, дуккха хIама довзийтаргдолаш книжка да из.

Балхара цIагIа долча дийнахьа шахьара, юрта гаьна ядача аренашка Иаламцара безам баа арадаьлча, кIедж йоаха вахар доацача эрий ара дуккхача хIаман уйла еш дагIаш, теркалду вай мехкарча гувнаш тIа, босешка мел тамашийна зизаш, кIотаргаш, баьцовгIаш хул. Дикка хьежача, теркалдергда оаш уж мел хоза я... Иалама вахар довза хьажа деза вай, лорадеш хила деза, берашка массахана дIадувца деза из мел лоархIаме да! ХIаьта из деррига чулоацIаш бола болх оттабеш баькхача боккхача говзанчашта, доккха баркал кхайкаде деза вай!

Галашка керда ишкол хьаелларах, тоалургья дешара таронаш

Султиганькъан Йоакъан

200 сага моттигаш луш йола ишкол хьаьле бола-беннаб Галашка. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаь зарбан болх лелабераша.

«65 шу хьалха хьаьляь йола цу юртара ишкол дукха кхоачамбоацараш долаш, зIамига яр. Эггара хьалхарча оагIонца кхоачашде деза-ча балхашта юкье латт керда ишкол хьаьляр – шин шера хьалхабаьккхаб из болх. Юхьанца 2030-ча шера оттабьбар из, тахан 2028-ча шера кхоачашбергболаш кьоастадаьд», – белгалдир вай мехкадас Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас.

Иштта Мехкадас хьоахадир ухк тIехьарча шерашка вай мехка итташ керда ишколаш, берий бешамаш хьайийлалга. Бахархошта йоккха паргIато еш гIулакх хиннад цох. Кьаьнарча ишкола меттел йоккха, таханарча хано дIадехьача тайпара тоаяь, деррига хIама чудоло ишкол хьаьле езаш ба болхлой.

Галашка бахача наха доккха совгIат да ала мегаргдолаш, хувцIамаш да уж.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

В соответствии с Законом Российской Федерации от 26 июня 1992 года № 3132-1 «О статусе судей в Российской Федерации» Квалификационная коллегия судей Республики Ингушетия объявляет об открытии одной вакантной должности судьи Магасского районного суда Республики Ингушетия.

Заявления и документы, перечисленные в пункте 6 статьи 5 вышеуказанного закона Квалификационной коллегией судей Республики Ингушетия принимаются с «4» июня 2026 г. до 18:00 ч. «23» июня 2026 г.

Обращаться по адресу: г. Магас, ул. К. Кулиева, д. 6, Управление Судебного департамента в Республике Ингушетия к секретарию Квалификационной коллегии судей Республики Ингушетия – Джаниеву М-Б.О.

Утерянный аттестат, выданный ГКОУ СОШ №5 г. Назрани в 2007 г. на имя Дзангиевой Розы Магомедовны, считать недействительным.

Утерянный аттестат серии 06 БВ №0000397, выданный СОШ №2 г. Назрани в 2010 г. на имя Цокиевой Айны Муссаевны, считать недействительным.

Утерянный аттестат №356357, выданный СОШ №10 г. Назрани в 1994 г. на имя Дзаурова Беслана Ибрагимовича, считать недействительным.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредитель: Государственное автономное учреждение «Издательский дом «Сердало»

Главный редактор: Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя: Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84 Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована Управлением Роскомнадзора по Республике Ингушетия. Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033 от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в компьютерном центре ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера по графику в печать: 3 июня 2026 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не совпадать с позицией редакции. При перепечатке ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии, рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве «Южный регион», с готовых диапозитивов Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5. Заказ № Тираж: 2000 экз.

«2026 шерара тхэквондох дола Керттера совглат» яхача дунен яхье латаргва ЯхьяевгIар Билал

Гаьгенаькъан Мартина

Итали дIаяхья лерхIача «2026 шерара тхэквондох дола Керттера совглат» яхача дунен яхье ше дIавозийташ хургва лакха начIал дола тхэквондист ЯхьяевгIар Билал. Из хоам «Сердалога» бир спорта гIулакхех йолча министерствос.

Аътинга бетта 2-ча денгара 5-ча денга кхаччалца, Риме хургья яхьаш. Тхэквондох йолча Дерригача дунен федерацига (WT) гIолла дунен тIара эггара толашагIа бола тхэквондисташ ба цига гулбераш. Российски тоабанна юкье хургва халкъашта юкьерча класса спорта говзанча вола вай мехкахо а. Нохчий республика, вай мохк дIавозийташ хургва из цига. 80 кг лакхагIа долча дозале белгалвала везаш ва Кьамурзой Ахьмада кхевъ спортсмен», - йоах тхога кхачча хоамо.

«Аъттув болаш, толамга кхоачаш хилда цун Риме ваха Кавказ дIайовзийтар», - аьлар цу оагIонцарча министерстве.

ГIалгIайчен штангист Пхьилекъонгий Iалихан цIаверзаргва, Къаьнарча Купавнера «дошув» дахьаш

Гаьгенаькъан Мартина

Цихеза гIалгIай спортсмен Пхьилекъонгий Iалихан Московски областерча Къаьнарча Купавнера дошо майдилг яхьаш цIаваоIаргва, из яккхар

ха яхарий тоабашта юкье дIахьох хиннача езача атлетиках Россе йийллача XXXI-ча чемпионате, яхаш, дийцар «Сердало» газетага моттигерча спорта Министерствон зарбан болх лабераша.

«Цига, 30 шергара 95 шерга кхаччалца ха яьнна 180 mаla саг вар Россе-ра, Белоруссера вена, цар гойтар шоай физически низ. ГIалгIайчера шийна карагIоалар гойташ вар цихеза чемпион, дукха рос-

сийски, халкъашта юкьера совглаташ даьха Пхьилекъонгий Iалихан. Цо дика толам байкхар 65 кг дозал долаш, иштга M70 ха яьннача тоабаш волаш, 135 кг айяь, цунца ший лакха говзал чIоагIьеш, - аьлар хоамо.

Ценхаштта тоаяь стадион хьаелларгья Магасе

Султиганаькъан Йоакъап

Боккха болх дIахьох тоаяь Магасера стадион хьаелла дукха ха йса-яц. Из хоам «Сердалога» бера мэре болхлошкара.

«Шахьара да вола Тиймарзанаькъан Муса хьожаш хилар болх мишта дIабихьаб, цхьаккха кхоачамбоацар дий. Спорта моттига тIабодача наькъ тIа асфальт биллара чIоагIа раьза хилар шахьара да. Стадион хьаеллар йийллача хана хила дезилга белгалдир цо», - йоах тхога бенача хоамо.

Футбола лаьрхIа дола доазув тоадеш, хьажархошта, спорта яхьашта, моттиг кьоастаеш, иштга баскетбола, волейбола эшаш бола кхоачам эргабоаккхаш, сийрда лампаш йохкаш кьахьийгад цига. Шахьара бахархой, къаьстта кагирхой, чIоагIа хьешаш ба стадион хьаелларга. Физкультураца, спортаца бувзам бараш хIара денна вIашагIбетталуш йола моттиг я из тахан.

Эрмалой мехка дIайихьача Европан хьалхале яккхара яхьашка, котваьлар вай ши спортсмен

Гаьгенаькъан Мартина

Эрмалой мехка дIайихьача яхьашка котало йоаккхаш белгалваьлар вай ши панкратионист.

«Ши майдилг яхьаш цIенах кхийтар вай мехкахой. Эрмалой мехкарча, Итагерча, Россерча спортсменашца кьовсавенна U-17 оагIонца котало яккхар Хьаьшанаькъан

Имрана. 20 шу даьннарашта юкье 77 кг дозал дарашца кьовсавелча белгалваьлар Дудурганаькъан Аласхан. Арменера, Украинера, Россерча спортсменашца эшабир цо», - дийцар «Сердалога» цу оагIонцарча министерствос.

Маьтсела бетта 28-ча денгара 31-ча денга кхаччалца, Ереване хилар панкратионах йола яхьаш.

Узбекистане хиннача яхье, толамца дакъа лаьцар вай мехкахоцо Кхоартой ИсмаIала

Гаьгенаькъан Мартина

Наманган яхача узбекски шахьаре дIайихьача «Узбеки кIантий» яха Керттера совглат» даккхара турнире дикка белгалваьлар вай спортсмен Кхоартой ИсмаIал. Из хоам «Сердалога» бир мехкарча цу оагIонцарча министерствос.

«Мехка тайп-тайпарча миингашкара 150 совгIа

спортсмен вар цига гулвенараш. Лозаваь хиларах меттавоагIаш дикка ха яккхачул тIехьагIа, юкьеваха-ча вай мехкахоцо ше лакха говзал йола латархо волга дIагойтар цига. 97 кг латтача дозал дарашта юкье дото майдилг йоаккхаш, белгалваьлар из», - йоах тхога бенача хоамо.

ХьалхагIа «Сердало» газето яздаьдар ИсмаIалах ший лоамерча латара Таджикистана чемпион хиннилга.

